

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

VIII. évf.

6. szám

2007. december

- 2008. január

A TARTALOMBÓL:

Iskolánk mint szellemi
műhely

Bemutakozik a hódmező-
vásárhelyi Bethlen Gábor
Református Gimnázium és
Szathmáry Kollégium

A magyar református nevelés
478. tanévében

Bethlen Gábor Református Gimnázium

Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium, Hódmezővásárhely

Bálint Vilmosné

Aldás békesség az Olvasónak!

A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium lehetőséget kapott a Református Pedagógiai Intézettől, hogy bemutatkozzon a református közösségeknek. A tantestületünk nagy lelkesedéssel látott neki a feladatnak, és munka közben rájöttünk arra is, hogy nemes, de nehéz a feladat: nehéz volt eldönteni, hogy a nagy múltú iskolánkból mit mutassunk be, mit hagyjunk ki. Kiválogattunk rövidebb cikkeket és értékesebb, hosszabb tanulmányokat. Remélem, sikerült olyan válogatást összeállítani, mely az Olvasónak betekintést nyújt az intézményünk életébe, tükrözi azt az oktató-nevelő és azt a tudományos munkát, melyet református örökségünként, nagy-nagy keresztyéni szeretettel, hittel, reménységgel, meggyőződéssel végzünk nap mint nap. Szem előtt tartva azt, hogy a jelenben a múltból „táplálkozva” építjük a szebb, jobb jövőt, nevelünk a hazának keresztyén embereket.

Fogadják iskolánkról szóló cikkeinket nagy szeretettel.

Szeretettel hívjuk és várjuk az Olvasót, aki Hódmezővásárhelyre látogat és személyesen is megtisztelteti gimnáziumunkat és kollégiumunkat.

Az iskolai oktatásunk és nevelésünk

„Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?” (Róma 8:31)
Ez a jól ismert ige került fel épületünkre kőbe vésve. Bethlen Gábor kedvelt igéje is ez volt. Reformátor ősünk, akik az Ige tiszta magyarázatát reánk hagyományozták, jól tudták, hogy: „aki szűken vet, szűken is arat, és aki bőven vet, bőven is arat.” Bőven hoztak tengernyi áldozatot ők, vetettek bőségesen, szívüket égő áldozatul Istennek adva; küzdöttek, hogy legyenek józan tanítást adó, tiszta templomaink és tudást művelő iskoláink.

A hit, a remény és a szeretet értéke a tudás foglalatában koronázza meg a mi életünket is, s így emlékezzünk hálával, Istent dicsérve iskolaalapító hit-

valló ősainkre iskolánk alapításának 285. esztendejében, és újra egyházi fenntartásba kerülésének 14. tanévében. Reménységünk az Úrban van, hiszen Ő a történelem viharos időszakaiban megtartotta, óvta, védte, őrizte iskolánkat. Képviseljük a rendet, az állandóságot, a minőséget, a hagyománytisztelést. A tanításban nem engedünk minőségi igényeinkből, és világosan, alaposan, gondosan fölépített rendszerben ismertethetjük meg tanítványainkkal a természet, és a társadalom lényegi összefüggéseit, miközben a keresztyén pedagógia kipróbált, a gyakorlatban bevált elvei és módszerei szerint neveljük őket munkára, szolgálatra, egymás tiszteletére és megbecsülésére.

E bizonyágtétellel hívjuk és várjuk mindig új tanítványainkat, és biztosítjuk számukra gimnáziumunkban és kollégiumunkban a magas szintű oktatást és a keresztyén közösség megtartó és megnyugtató erejét. Diákjaink városunkból Hódmezővásárhelyről és a környező településekről jönnek iskolánkba.

Az intézményünk folyó jelenlegi képzés

Képzéseink legnagyobb részét a négy évfolyamos oktatás alkotja, melyben emelt szintű képzést biztosítunk magyar-történelem, matematika-fizika, biológia-kémia és angol nyelvből. 1991-ben indítottuk újra a nyolc évfolyamos képzést, mellyel a hagyományos régi oktatási formát akartuk visszahozni. 2004-ben vezettük be a nyelvi és informatikai öt évfolyamos képzésünket. Mindegyik képzésformában az utolsó két évben heti 3-3 többlet órát biztosítunk két választott tantárgy emelt szintű képzésére, mellyel tanítványainkat az emelt szintű érettségire is felkészítjük. Gimnáziumi képzéseinkkel továbbtanulásra, felsőoktatásra is készítjük diákjainkat. Egy-két tanuló kivételével mindenki bejut a felsőoktatásba, ahol kiválóan meg is állják a helyüket. Büszkéek vagyunk rájuk.

Nyelvi oktatásunknak is nagy hagyománya van, a sokszínűség jellemzi. Angolból állandó lektorunk van, aki kiválóan segíti a nyelvtanítást. Az intézményünk kiemelt figyelmet fordít külföldi iskolákkal

történő kapcsolatépítésre, valamint a kialakított kapcsolatok tartalommal való megtöltésére. Ez a folyamatos munka pedagógiai célokat szolgál: egyedülálló motivációs lehetőség a nyelvtanuláshoz, illetve más országok, kultúrák megismeréséhez. Gimnáziumunk UNESCO asszociált iskola, diákjaink számára folyamatosan lehetőség nyílik nemzetközi projektekre bekapcsolódni.

Iskolai életünkről

Fenntartónk a Hódmezővásárhelyi 12 Jogutód Református Egyházközség. A 2007/2008-as tanévben 19 osztályban oktattunk-nevelünk 556 diákot. Tantestületünk az óraadókkal együtt 54 fős. Nevelő-oktató munkánkat szeretettel és szigorral végezzük, mely szemléletet elődeinktől örököltük. Hitéletünket a vezető református vallás tanár irányítja. A református hittant 17 csoportban oktatjuk. Mivel gimnáziumunk a hittanoktatásban 1948 előtt is ökümenikus volt, így a hagyományoknak megfelelően a római katolikus hittan oktatást is mindig megszervezzük.

Nevelő-oktató munkánkat segíti a hetvenezer kötetes könyvtárunk, számítógépes termeink, a jól felszerelt laborok és a tornaterem. Továbbá ezt a munkát támogatja két közhasznú alapítványunk: a Vásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumért Alapítvány és a Bibliotéka Alapítvány.

Tanítványaink minden tanévben számos előkelő helyet szereznek országos, regionális és református iskolai versenyeken. Köszönhető mindez kiváló tanáraink szorgalmas, áldozatos és kitartó munkájának. Minden tanévben otthont adunk a kiváló gimnáziumi tanárunkról, Tornyai Sándorról elnevezett Országos Református Fizika Versenynek is, melyet mindig nagy reménységgel várunk.

Tanítványaink eredményeit, közösségi munkáját számos díjjal ismerjük el: Németh László-díj, Imolya Imre-díj és az Imolya Imre Alapítvány díjai (pl: Hajnal Imre-díj), Kiss Gusztáv-díj, Balogh Imre-díj.

Igyekszünk tanítványaink a szabadidő hasznos eltöltésében is segíteni. Énekkar, művészeti körök, irodalmi színpadok, néptánc-oktatás segíti a délutánok tartalmas eltöltését. Továbbá az érdeklődő tanulóinknak szervezünk különböző szakköröket, érettségi felkészítő-, versenyfelkészítő foglalkozásokat is. Gimnáziumunk ECDL vizsgaközpontként is működik, ahol a tanulóink informatikai bizonyítványt tudnak

szerezni. Sportköreink főleg a kosárlabdázásra épülnek, mivel iskolánkban ennek nagy hagyománya van. A városunkban számos sportklub (vízilabda, tájékozódási futás, úszás, foci, kézilabda, vívás, bokszt) is működik, melyekben tanulóink is aktívan részt vesznek.

A tanév rendjének megfelelően tanítványaink számára számos más délutáni elfoglaltság is adódik. Hagyományainkat ápolva különböző rendezvényekre készülnek: egyházi-, nemzeti ünnepeinkre, a hagyományos Bethlen-estre, a végzős osztályaink külön-külön készülnek szalagavató műsorral, közös táncpróbákra pedig a hagyományos diákbálunkra.

Osztálykirándulások, tanulmányi kirándulások, sítábor, színház-, hangverseny-, tárlat- és múzeumlátogatások szervezésével bővítjük oktató-nevelő munkánkat. Rendhagyó órákat iktatunk be, melyre jeles személyiségeket hívunk. A hagyományos csendes nap, környezetvédelmi-egészségügyi nap, diáknapi, a mártélyi gyalogtúra is mindig benne van az éves programjainkban, melyeket nagy lelkesedéssel várnak diákjaink.

Bethlen Gábor (Pátczai Pál szobra)

Kollégiumunk

Gimnáziumunknak 1998 óta saját kollégiuma van, melyet családias légkörben, az iskolánk szellemiségében szerveztünk meg. A Kollégium szervesen kapcsolódik oktatásunkhoz, nevelésünkhöz. Nagy, rendezett udvara, sportpályája alkalmas a szabadidő tartalmas eltöltésére; szálláslehetőséget tudunk biztosítani református iskoláknak, gyülekezeteknek, határon túli iskoláknak nemcsak a tanév során, hanem a nyári szünetben is. Minden nyáron angol nyelvi bibliatábort szervezünk skót missziósokkal, ahová az ország egész területéről érkeznek tanulni és kikapcsolódni vágyók.

Az iskolánk, mely gyönyörű környezetben, városunk központjában található, méltóképpen ápolja nagy múltú hagyományainkat; szerves része Hódmezővásárhely szellemi életének. A két közhasznú alapítvány támogatásával épül, szépül és fejlődik.

Elérhetőségeink:

Bethlen Gábor Református Gimnázium
és Szathmáry Kollégium

Gimnázium:

6800 Hódmezővásárhely

Szőnyi u. 2.

tel: 62/241-703

tel/fax: 62/244-337

web: www.bgrg.sulinet.hu

e-mail: bgrg@bgrg.sulinet.hu

Kollégium:

6800 Hódmezővásárhely

Klauzál u. 1-3.

tel: 62/222-509

Alapítványaink:

A Vásárhelyi Bethlen Gábor

Gimnáziumért Alapítvány

IBAN szám: HU18 10200184 28112743 00000000

Bethlen Bibliotéka Alapítvány

IBAN szám: HU35 102001842 8112750 00000000

Vallomás a Bethlenről

Dr. Lázár János

Nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy felnevelő iskolámról, a Bethlen Gábor Református Gimnáziumról vallhatok. 1989 és 1993 között járhattam a százöt éves, ódon falak közé, és az ott eltöltött idő meghatározó és sorsdöntő volt az életemben: középiskolás diákként élhettük át a rendszerváltás izgalmát. A mi korosztályunk a rendszerváltás első nemzedéke. Érdeklődéssel figyeltük a külvilág, Európa, és benne Magyarország és Hódmezővásárhely – korábban elképzelhetetlen – gyors és gyökeres átalakulását. Bontakozó és mélyülő tájékozódásunkkal együtt a világ is kitágult. Valóban kézzel foghatóvá vált és érződött a szabadság levegője. A bizakodás, a cselekvés és a hit a nemzeti felemelkedés lehetőségében. Politikai pártok alakultak, izgalmassá és sokrétűvé vált a nyilvánosság. Ta-

náraink is figyelték az eseményeket, néhányan tevékenyen is részt vettek a helyi politika alakításában. Meghatározóak és szemléletformálóak voltak beszélgetéseink. Minden megnyilvánulásból tanulni lehetett, minden rezdülés tapasztalatszerzés is volt egyben. Láthattuk a kommunizmus jelképeinek eltávolítását.

Ott voltunk, amikor a városháza tornyáról a vörös csillagokat leszerelték; amikor a rossz emlékezetű szovjet emlékművet, „Ivánt” – miképpen 1956-ban – leemelték talapzatáról; amikor az ülő Lenin szobra is teherautóra szállt. Ezek a relikviák azóta megtalálták méltó helyüket, oda kerültek, ahova valók: figyelmeztető emlékül és tanulságul Hódmezővásárhely új és korszerű múzeumába, az Emlékpontba.

Először emlékezhettünk meg – még nem kötelező nemzeti ünnepként, hanem önként és fakultatív alapon – 1956 forradalmának felemelő csodájáról. Éreztük, és tanáraink is megerősítettek abban, hogy történelmi időket élünk. Egyértelmű volt: történelmi jelentőségű és léptékű a bennünket körülvevő társadalmi és politikai változás.

Lendületes, érdeklődő, tudásvágytól hajtott, tette kész, érzelmeiben felszabadult volt az osztály légköre, amit elsősorban szeretett és tisztelt tanároinknak és osztályfőnökünknek, Simon Ferenc tanár úrnak kell az évek távolából is megköszönnünk. A motiváció, a lelkesítés, a belsővé tett igényesség, – Németh László egykori iskolájában magától értetődően – a minőség tudása és vágya volt a legfontosabb. A befektetett munka erkölcsi nyugalmat adott. Így aztán gyakran a siker, az eredmény sem maradt el. Ahogyan a tanár úr többször is idézte Csoóri Sándortól: *„Fiatalok, sose felejtsetek, hogy az ajándékba kapott világ az ajándékozói marad!”* Itt valóban a teljesítmény és a hozzáállás volt legfontosabb mérce. A nemes versengés, a valódi és eredményre ösztönző, egészséges versenyszellem hatotta át az osztályt és az iskolát. Szinte minden tanulmányi versenyen indultunk. Többek között a Mátyás király halálának 400. évfordulójára hirdetett vetélkedőn, és a gróf Széchenyi István születésének bicentenáriuma rendezett emlékversenyén. A gimnáziumban egyszerre kaptunk értelmi és érzelmi nevelést. Nemes, a teljes magyarságot magába foglaló, Erdélyt és Felvidéket meglátogató egészséges és reális, történelmi ismereteken alapuló nemzettudatot. A táj, a haza és a szülőföld szeretetét. A szegények, az elesettek támogatásának, és a legfőbb jónak, az önzetlen, krisztusi szeretetnek a parancsát. Az iskola ekkor még formálisan nem került vissza egykori alapítójának mai képviselőihez, a vásárhelyi református egyházhoz, de az ezt megelőző hosszú időben is igyekezett megtartani nyitott és befogadó légkörét, és alapjaiban, elsősorban az egyéniségtől függően, búvópatakként megőrizte keresztyén és nemzeti múltjának hagyománytiszteelő értékrendjét.

A mindennapok gyors egymásutánjában és figyelmünk szétszóródásában talán nem vesszük észre, de állítom: életünk egyik legfontosabb tere az iskola. Itt dől el az alapvető irányultság, itt történik életünk meghatározó választása: milyen pálya felé tesszük meg a kezdő lépéseket, milyen értékrendet követünk döntéseinkben, hogyan ítéljük meg saját erőnket és

személyiségünket, hogyan mérjük fel lehetőségeinket? Módosításra később is van lehetőség, de az első nagy döntésnek – a szülői, tanári, baráti javaslatok mellett – ezek a falak a tanúi.

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város önkormányzata büszke a város legrégebbi iskolájára, az egykori „református fiú nagyskolára”. Isten segítségét és gazdag áldását kérve Gróf Széchenyi István szavaival kívánok hitet és erőt a további munkához. Az iskola múltjához méltó eredményeket, és a jövő kihívásainak megfelelő, bölcs döntéseket. *„Elégé meg nem becsülhető szerencse, hogy a Mindenható olly században engedett élnünk, mellyben nem korlátlan bátorság s felhevült képzelet, vagy testi erő, hanem csak polgári erény s felvilágosított emberi elme tesz a nemzetek tartós sarkalatját. A vad ember nem erős védelme, nem keményebb paizsa az országnak, mint a tanult, a szelíd; készüljünk azért inkább éppen olly erősek s bátrak lenni a harcban, mint régi apáink valának, de kiműveltebbek, tanultabbak, nyájásbak, mint ők (...) Ne oszoljon meg a magyar erő többé soha. S honunk érdemes fiai és leányi (...) legyetek ti segédei egy szebb, egy jobb kezdetnek...”*

Polgármesteri hivatal, Hódmezővásárhely

Történetek a múltból

„Az okosak fényleni fognak,
mint a fénylő égbolt,
és akik sokakat igazságra vezettek,
mint a csillagok, mindörökké.”
[Dán 12,3/]

Intézményünk mai életét nehéz lenne bemutatni a múlt megemlézése nélkül, hiszen iskolánk jelene a múltban gyökerezik. Igen, ennek az Alma Maternek óriás múltja van, sok mindent láttak már a falai. Így a munkánkat áthatják a hagyományok, a „Bethlen-szellem”. Különleges a több mint száz éves iskolaépület, továbbá az elődeink és nagyjaink által kialakított mérce a nevelésben és az oktatásban. Kivétel nélkül szinte mind példaképpé is válhat. Hálásak lehetünk a mi Urunknak, hogy idevezérelt a Bethlenbe. Mindenkinek a múlt küldötteivé kell válni, ezért kialakult szokás az is, hogy tanárainkat, ha lehet, volt bethlenes diákokból választjuk ki. Így láncszemenként tudjuk továbbadni az ősi református iskola értékrendjét. Ezért tudott megmaradni a Bethlen-szellemiség is 1948-1994 között, amikor a pártállam elvette gimnáziumunkat a református egyháztól. Keresztyén őseink mindegyike itt hagyott egy-egy „téglat”, mely építette, kialakította azt az erős várat, mely hitet, lelkeséget, elkötelezettséget, Jézus Krisztus-i utat sugároz mindenki felé. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nevének felvétele (1930) is ezt a szellemiséget erősítette és erősíti.

A múlt a garancia arra is, hogy kiváló diákok kerültek és kerülnek ki a Bethlen falai közül, akikre iskolánk, városunk, kis hazánk mindig büszke lehet. Tanítványainkat keresztyén szellemben neveljük, oktatjuk magyar hazánkhoz hűséges emberekké, akik az örökölt kultúrát, értékeket készek befogadni, megtartani, gyarapítani és továbbadni.

A Gimnázium folyosója a Pantheonnal

Gimnáziumunk története

Czeglédi Sándor

Hódmezővásárhely ősi iskolája valószínűleg már a XVI. században működött. A debreceni református kollégium anyakönyvei szerint rendszeresen érkeztek hozzájuk vásárhelyi diákok, hogy a szülővárosukban megszerzett ismeretekre építsék a magasabb szintű műveltséget. A debreceni kapcsolatra építve szerkesztették meg 1723-ban a vásárhelyi református iskola törvényeit, és ettől kezdve működik folyamatosan iskolánk. Ekkor emeltek vályogépületet a későbbi Ógimnázium helyén, és kezdték meg a könyvtár gyarapítását. A 18. században kiemelkedő református lelkész és költő élt városunkban, Szőnyi Benjámin, aki az iskola helyzetének javítására is többször tett erőfeszí-

tést. A 19. század első évtizedeiben emeltek új épületet a régi helyére, ez az Ógimnázium keleti szárnya.

1848-49-ben a vásárhelyi gimnázium felsőbb éves tanulói is kivették részüket a szabadságharc küzdelemből.

1864-ben sor került az első érettségire. Az Ógimnáziumot kibővítették, de szűknek bizonyult. 1896-ban került tető alá az a Sándy Gyula tervezte épület, amely a mai gimnázium otthona. Az épület tágas, hatalmas ablakai délre néznek; az egyes szinteket különböző (román, gótikus, reneszánsz) stílusban építették.

Az 1867-1914 közötti időszakban rendkívül sok értékes anyaggal gyarapodott iskolánk. Egykori diákunk,

Matók Béla jóvoltából római kori kőtárral gazdagodtunk. A fizika szertárat évről-évre újabb eszközökkel bővítették. A második emeleti folyosót ásványkincsekkel és természetrajzi gyűjteménnyel tették látványossá. A könyvtáros tanárok rendszeresen megvásárolhatták a humán és reál tárgyak tanításához szükséges szakirodalmat. A könyvtár 1938-ban Baranyi Irén adománya révén értékes XVI-XVII. századi könyvekkel lett gazdagabb. Később Németh László adományozta Kossuth-díjának összegét iskolánknak könyvek vásárlására.

A két világháború közötti időszakban a legfontosabb változás 1930. január 31-én következett be, amikor iskolánk Bethlen Gábor nevét vette fel. E korszak kiemelkedő tanárai közé tartozik Csépké Andor latin-görög szakos tanár, Szathmáry Lajos magyar-latin-görög szakos tanár, kiváló műfordító, Tornyai Sándor fizikatanár. Tanulóink közül szép számmal voltak olyanok, akik a népi írók és Móricz Zsigmond, Németh László írásait olvasták, és eszméik, javaslaik terjesztésére törekedtek. A tanári karból főleg Szathmáry Lajos segítségére számíthattak, akinek abban is szerepe volt, hogy az említett írók rendszeresen megjelentek városunkban, előadásokat tartottak, konferenciákon vettek részt.

1938-ban Szathmáry Lajos tanyai tanulók otthonának felállítását javasolta, Szénásy Gyula tanyai tanító ugyanis korábban felvetette, hogy a tanyán élő népi tehetségek közül rendkívül kevesen tanulnak gimnáziumban. Az otthon lakói maguk gondoskodtak ellátásukról (pl. állatokat tartottak). Németh László író saját gondolatainak visszhangjaként értékelte az intézmény alapítását; és sokszori, sok száz pengős küldeményét *Cseresnyés* című színdarabja szerzői jogdíjával is megtoldotta. Ezért hálából az otthon a Cseresnyés nevet vette fel. 1945-1948 között Németh László gimnáziumunkban tanított, és végzett értékes pedagógiai kísérleteket.

Gimnáziumunk 1948-ban került állami kezelésbe. Az 1956-os forradalom idején tanáraink és diákjaink is részesei voltak a helyi eseményeknek; sajnos, közülük sokan a forradalom leverését követő megtorlásnak is áldozatai lettek.

Bethlen Gábor nevét, szellemét és a Németh László-i minőségeszményt viszont sikerrel őrizte a tantestület a nehéz évtizedekben. Ebben igen nagy szerepe volt Grezsa Ferenc és Földesi Ferenc igazgatóknak. Munkálkodásuk nyomán a tárgyi feltételek is számottevően javultak. 1964-ben iskolánkban építették ki az ország első középiskolai nyelvi laboratóriumát, majd fizikai, kémiai és biológiai laboratóriumot is felszereltek. 1963-ban új épületszárnyat emeltek a főépület és a tornaterem közé. Ugyancsak a hatvanas években került sor nagyszabású udvarrendezésre,

díszkút készíttetésére (Kamocsay István szobrász, volt bethlenes diák alkotása), és ezzel párhuzamosan épült meg az udvari kosárlabdapálya, lelátóval, világítással. Szintén a 60-as évektől kezdődően domborművek évről-évre gyarapodó sorozata díszíti a folyosókat. Megnyílt a díszteremnek is beillő diákkönyvtár, és ezzel méltó helyre került Németh László adománya. Jelentős munkát végzett két testnevelő tanár: id. Balog Imre, aki a kosárlabdát, és Török Sándor, aki a vízilabdát honosította meg városunkban és iskolánkban.

A hagyományápolást a Kádár-korszak egyáltalán nem szorgalmazta, nálunk azonban a tantestület az igazgatóval az élen ennek ellenére folytatta azt. 1973-ban nagyszabású ünnepséget szerveztek iskolánk fennállásának 250. évfordulójára, és felvették a kapcsolatot a nagyenyedi Bethlen Líceummal, és a zentai magyar tannyelvű gimnáziummal. 1980-ban, Bethlen Gábor születésének 400. évfordulóját konferenciával köszöntötték. Az iskolaestre (Bethlen-estre) az irodalmi színpad értékes műsort állított össze Bethlen Gáborról; s akkor különlegességnek számított, hogy zsolnárt is énekelt az énekkar! Ezekben az években sokat jelentett, hogy kiváló szaktanárok igyekeztek elültetni az ifjúságban a magyarságtudat és a határon kívüli magyarokkal való együttérzés eszméit; így Imre Mihály irodalomtörténész és Blazovich László történész. Városunk szellemi életét máig meghatározza, hogy akkori egyetlen gimnáziumként a Bethlen formálta a helyi értelmiség arculatát.

1988-ban a romániai falurombolás elleni tiltakozásul a Bethlen Gimnázium tantestülete Erdély történetét és magyar vonatkozásait bemutató emlékfalat emelt. Gimnáziumunk 1994-ben visszatért a Református Egyház kebelébe, és visszavette a Bethlen Gábor Református Gimnázium nevet. 1998-ban pedig egy visszaszerzett épületben megnyílt saját internátusunk, a Szathmáry Kollégium.

„Alma mater”

Gimnáziumunk lelki életének egy időszaka: 1853 – 1948

Máté István

Mert tükör által homályosan látunk...” (1 Kor. 13,12). Ezt írja Pál, nagyon sokszor ezt mondhatjuk mi is. A hit azonban nagy biztatás: tökéletes látássá fog válni a mostani homályos. Ennél igazibb cél nincs.

Minden múltba való visszapillantás is homályos látás. Nem évezredek, de már évtizedek múltán sem lehet az tökéletes, mégis megteszek mindent, hogy az 1853 – 1948-ig terjedő időszakot minél pontosabban bemutassam.

A kezdő évet a befejezővel együtt nem árt indokolnom. Korábbi évről nincs tükör, azaz gimnáziumi értesítő vagy évkönyv; 1948 pedig az akkori nevén Református Bethlen Gábor Gimnázium államosítását hozta. A múltban e korszakhatárig szeretnék eljutni.

Más forrást az értesítőkön és évkönyveken kívül nem kívánok használni. Előlegezem azonban, hogy néhol nagyon megragadó a lelkiség kibontakozása, térnyerése. Ez ugyan már akkor feltűnt, amikor más tanulmányon dolgoztam. Nem fogok semmit átvenni, de ki fogom itt is domborítani, személyekhez fogom kötni az értékeket. A motiváltságot ugyanis akkori kutatásom adta mostanihoz.

1853-tól egy ideig nem is értesítőknak, hanem *tudósítványoknak* nevezi meg e nyomtatott írásokat azok címlapja. Ezek egyike, az 1854/55. tanévről szóló, beszél először rendszeres istentiszteletekre járásról vasárnap, illetve ünnepnap. A tanárok feladata volt a felügyelet és a kíséret. Később arról olvasunk, hogy télen az iskolában tartják az alkalmakat.

1855/56-tól elég általános megállapítások olvashatók az erkölcsiségről, kedvezőtlen hatások mellett több kedvezőről. Sokszor csak ténymegállapítás történik, vagy éveken keresztül az sem, mint 1881/82 – 1891/92-ig.

Az 1892-93-as *Értesítő*ből világos lesz, hogy mennyire meghatározó egy-egy tanár hozzáállása. Eddig ugyanis csak a vasárnapi istentiszteletekről és az ünnepiekről volt szó. Most ezek mellett kéthetente külön ifjúsági istentiszteletről is olvashatunk Bányai Sándor vallástanár neve mellett. A következő értesítő már az általa tartott négy ifjúsági istentisztelet-ről szól. Azonban meglepő, hogy később egy ideig ilyen nincs említve, holott 1918-ig ő volt az iskola vallástanára.

Az 1900-1901. évi *Értesítő* a már említett általános megállapításon túl nehezményezi azt, hogy április 29-én a városban fellépő cirkusz miatt két osztály nagy részben, a harmadik pedig egy tanuló kivételével nem ment iskolába. Az igazgatótanácsnál úgy tűnik erélyesebb volt a tanári kar: „A tanári kar eme nálunk eleddig példátlan merénnyel szemben oly szigorú erélylyel lépett fel, hogy főgymnasiumunk igazgatótanácsa a vétkesek büntetését tetelesen enyhítette, sőt az érettségi vizsgáló bizottság a VIII-ik osztálybeliekre nézve a magaviseletbeli osztályozást legnagyobb részben megváltoztatta. Példátlan volt eleddig az ilyfajta büntény tanintézetünkben; szeretjük binni, hogy a mostani eset sujtólása hosszú időre nézve emlékeztetőül fog szolgálni.”

Az 1906/1907. évi *Értesítő* az iskolában tartott ifjúsági istentiszteletről ír, de ezekről olvasunk az 1910/11. évben is. Utóbbi tartalmazza az első híradást Református Ifjúsági Egyesületről, jóllehet így fogalmaz: „...ez évben is működött betenként tartott összejövetelein.” Érdekes ez, hiszen 1906/1907-től nem hiányzik az értesítőkből, de azok nem írják ezt. Most hallhatunk protestáns estélyek rendezéséről is. Ez később is előfordul.

1911/1912-ből egy kapcsolat tűnik elénk. A Kolozsvári Főiskolai Tanulók Bethlen Gábor Köre Dr. Ravasz László professzor vezetésével keresi fel a gimnáziumot.

A vasárnapi istentiszteleteken túl jellemző annak többszöri leírása, hogy a tanítást naponta imával kezdik meg és fejezik be. Először az 1917/18-as *Értesítő* mondja ezt. Most nagyon előrelépek: a mindennapos éneklés, bibliaolvasás, ima nem jelenik meg ugyan a leírásokban mindig, de folyamatos meglétére mutathat az, hogy még 1945-46-ban is olvasunk róla. Az időszak utolsó évkönyve, az 1946-47. tanévről szóló ugyan hallgat erről, de az államosítás előtt ezen nem csodálkozhatunk.

A Református Ifjúsági Egyesület mellett 1920-21-től jelentkezik a cserkészlet is. Később olykor részletes beszámolókat is olvasunk az „Erő” cserkészcsapat programjáról, amelybe újabb és újabb tanárok kapcsolódnak be.

A Református Ifjúsági Egyesület vonatkozásában az 1920/21. évi *Értesítő* nem tud jelentenivalóról. 1921/22. évben tud ugyan, bár nem örömdetes annak bejelentése, hogy nem működött.

Aztán mintha egy igazi új kezdet jönne. Az 1922-vel kezdődő híradások ugyanis erről beszélnek. Ettől az évtől áll munkába Dr. Somogyi József vallástanár. Bibliai kör alakul, amely később állandósul. Tagjai legátusként szolgálnak Hódmezővásárhely egyes részeiben, így Susánban, Újvároson és Tabánban. Reménység fogalmazódik meg, hogy „...a bibl{iai} kör kipróbált tagjaiból egy valóban munkás, Krisztusunk nyomdokain járó Ker{esztyén} Ifj{úsági} Egyesület alakuljon!”

Ez a Keresztyén Ifjúsági Egyesület később minden tanévben megalakul a vallástanár vezetésével és egy tanuló titkárságával, változó létszámmal. Elhatározzák már tanév elején, hogy melyik hétköznapi gyűlenek egybe a Bibliával foglalkozni.

Feltétlenül sokat jelent az, hogy vendégeket hívnak, így 1924. január 20-án Budapestről. Korábban, 1923. június 25-30-ig a Soli Deo Gloria Szövetség gödöllői konferenciáján vett részt az egyesület két tagja. Ez mégis kevés lenne, ha az 1923-24. évről szóló *Értesítő* nem fűzné hozzá: „...akik végtelen boldogsággal gondolnak az itt töltött időre és a nyert lelki ajándékokra.”

Isten Lelke állóvizet mozgatott meg. A gimnázium múltbeli lelki élete kimagasló ezekben az években. Vágy serken újra és újra, így például arra, hogy Tahiban 1924. július 18-26-ig a felügyelő tanárral együtt részt vegyen az egyesület. Az 1925-26. évi *Értesítő* szerint az SDG-vel konferenciákon kívánnak együtt lenni. Ekkor éppen Tatán. Somogyi József neve a cserkészmozgalomhoz is kötődik. 1926-27-ben azt írja az *Értesítő*, hogy Töltéssy Zoltán is meglátogatja az ifjúsági egyesületet a Pro Rege Christo szövetség megbízásából.

Ez az értesítő a nyári tatai és a következő év áprilisában Budapesten rendezett SDG konferenciáról így összegezi: „Valóban áldásosak voltak ezek a konferenciák!” Mindennek azért van hitele, mert nem a kívülálló szemzőgéből látja.

A Református Középiskolai Missziói Tanács Hódmezővásárhelyen megrendezett konferenciájáról az 1926-27. évi *Értesítő* ad hírt. A gimnázium tanulói is csatlakoztak az ország minden részéből ide érkező 80 középiskoláshoz. A napi programban istentiszteletek, előadások, csoportos bibliatanulmányozások szerepeltek. Vendégszolgálatok történtek, az Újtemplomban esepres és vendéglelkész szolgált. Kellhet-e több a megelégedéshez?

Igen, kellhet. Ez azonban csak másodsorban e cikkíró véleménye. Először az *Értesítő* állapítja meg, s teszi ezt annak ellenére, hogy e nagyon komoly lelki alkalom zárásakor felszólalások, egyesek hangos imái, kö-

zös ima is elhangzottak. Minden, ami csak elvárható. Mégis az elégedetlenség mellett annak kritikája szólal meg, hogy mégsem történt ráébredés a rendkívüli felelősségre.

A Református Ifjúsági Egyesület megalakulásáról évente hallunk, más-más létszámmal. Ez az egyesület a Soli Deo Gloria Szövetség tagjaként először 1929/30-ban említetik.

Ezekben az években is kiemelkedik Somogyi József és Falábú Dezső tanárok aktivitása. 1929/30-tól négy tanéven keresztül szinte változatlanul olvashatjuk azt a mondatot, amelyben a református ifjúság Krisztushoz közelebb vezetésének vágya szólal meg.

1930-ban az SDG balatonszárszói konferenciáján, majd Makón református ifjúsági konferencián készül részt venni a gimnázium ifjúsága. Minderről az 1930/31. évi *Értesítő* beszél.

A Református Ifjúsági Egyesület 1931-32-től kisebb csoportokban, úgynevezett kollégiumokban heti két alkalommal délután áhítatot tart. E kollégiumok száma változó, akár négyig is szaporodik. A tagok fogadalmat tesznek, felavatják őket. S most következik az igazi példa: az 1937-38. tanév *Évkönyve* szerint egyéni életük, lelkük gondozásán túl Krisztushoz kívánják vezetni társaikat. A fokozódó missziós lelkület is kitűnik adományok gyűjtésében, a helybeli református árvaház meglátogatásában, az 1937. október 31-én és november 1-jén a szentesi körzeti konferencián való részvételben. 1938. március 19-én, 20-án helyben tartanak körzeti konferenciát leánygimnáziumi kollégistákkal, meghívott szegedi, szentesi, makói kollégistákkal. Március 20-án tagavatás, Dr. Soós Géza végzi, aki az SDG ügyvezető elnöke. „Ez alkalommal 44 gimnáziumi tanuló tett vallást a Krisztusról” – írja az 1937-38. tanév *Évkönyve*. Majd az SDG budapesti virágvasárnapi konferenciáján részt vett néhány kollégistáról hallunk. Vanak, akik vallástanárunkkal a polgári fiúiskolai tanulók vasárnapi oktatásában vesznek részt.

Nem látok ennél gazdagabb időszakot az ifjúság és a tanári kar együttes munkájára. 1929-30-ban két tanár említettett, 1935 – 1940 között azonban olvashattam Mátyás Sándor, Tálasi István, Szathmáry Lajos, Sipka Sándor, Csátary Endre, Bernáth Béla, Pető József, O. Nagy Gábor nevét. Egyre csak kapcsolódnak a belső munkába. A külsőben is ott van Falábú Dezső aktívan, mint a református leánygimnázium megbízott igazgatója és az igazgatótanács tagja. A KIE-ben is szerepet vállal. Az 1932/33. évi *Értesítő* szerint előadást tart Makón az októberi ifjúsági napon. Később is előadá-

sokat tart, ígét hirdet a békésbánati egyházmegye evangélizációs hetén Szegeden, Újszegeden, Algyőn, Szeged-Somogyi telepen. Ezt az 1943-44. tanév *Évkönyve* írja.

Külön emlékezem meg a csendes napok történetéről, amelyekről először az 1931-32. évi *Értesítő* beszél. A bevezetésükkor már két napos alkalmak később hol februárban vagy márciusban, hol pedig novemberben, decemberben kerültek sorra.

Az 1942-43. tanév *Évkönyve*, majd az 1943-44-es nem szól csendes napokról. Az 1944-45. tanévi már említi, bár a szolgálatát az orosz hadsereg előnyomulása miatt szeptember végén és október elején Gyáni Imre igazgatóhelyetttel együtt például Somogyi József is elhagyja. Somogyi helyett az SDG vezetője ekkor dr. Tóth Kálmán, majd Kádár László lesz.

Az 1945-46. tanév *Évkönyve* is beszél csendes napokról. „Novemberben visszatért nyugatról: Dr. Somogyi József vallástanár és munkába állott” – áll az évkönyvben.

Az időszak e két utolsó évkönyve nem nyomtatott, hanem gépelt, s a többiekhez bekötött példányok. Ugyancsak gépelt az 1946-47. évről szóló. Ez már nagyon visszafogott: csendes napokról szó sincs benne. Nyomtatásban később egy hosszabb szakaszt (1944 – 1962) felölelő jelenik meg, de ezzel már nem foglalkozom.

A csendes napoknak a komoly időtartam mellett még van egy tanulsága: a Krisztus ügyét felvállalva a gimnázium szoros kapcsolatot épít ki a Soli Deo Gloria és a Keresztény Ifjúsági Egyesület munkájával. Ennek

aztán természetes következményei lehettek az áldások. A sokszor egyszerre több meghívott növelhette a pozitívumokat: az SDG, a KIE jelentős személyiségein kívül Pap Imre hódmezővásárhelyi lelkész, Seres Zoltán szegedi vallásoktató lelkész, Kárász József budapesti segédlelkész nevét olvashattam. Kárász gimnáziumunk egykori diákja 1937. március 19-én és 20-án volt jelen. (Korábban, az 1930-31. tanévben VIII. osztályos tanulóként a Református Ifjúsági Egyesület főtitkárának lett megválasztva). Kárászra úgy is gondolhatunk, mint hódmezővásárhelyi és országos irodalmunk neves alakjára. S még nem is beszéltem a sok névvel meg nem nevezett meghívottról a mintegy 15 év alatt, akik ugyanúgy a Krisztust hirdethették, hirdették.

A csendes napok példaértékű sajátossága volt, lehetett a krisztocentrikusság. Erre mutat az 1936-37. tanév előadásainak mindegyike. A tematika ismert ebből az évből. „Kicsoda nekem Krisztus?”- szól a kérdés. Válaszként hangozhatott egy másik előadás: „Krisztus nekem minden”. A harmadik előadás címében a „Krisztussal az élet országútján” mondat szerepelt, míg a negyedik: „Az előrehaladás akadályai”.

A bevezetőben említett látás tisztulhat? Van-e biztos, van-e egyetlen módszer? A gimnáziumi értesítők valamilyen visszhangozzák a Bibliát. 1853 és 1948 között gimnáziumunk lelki életének megvalósult szép példáit az 1929/30. tanévtől négy tanéven keresztül szinte ugyanúgy megfogalmazott mondat két ismétlődő szavával lesz legmegfelelőbb kiemelni: „...közelebb... Krisztushoz!”

A Bethlen Gábor Református Gimnázium

fizika szertárának rövid története

A fizikatanítás kezdetei Hódmezővásárhelyen

Nagy Tibor

hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium működésével kapcsolatos dokumentumok 1723-tól kezdve maradtak fenn folyamatosan, bár számos irat beszámol az iskola XVII. századi létéről is. 1845-ig iskolánk a debreceni kollégium partikulájaként működött, amikor elnyerte a nyilvánossági jogot.

A fizika nem volt önálló tantárgy, a XVIII. században még a nagyobb iskolákban is, mint a filozófia egy

részt tanították. A magyarországi fizikaoktatás egyik úttörőjének a debreceni református kollégium tekinthető, de ott is csak 1798-ban lett független a filozófiától, és kezdett kísérleti tárggyá válni. Mivel a hódmezővásárhelyi iskola a debreceni iskola partikulájaként kezdte meg működését, tanterve is a debreceni iskola nyomdokain haladt, bár a vásárhelyi iskola tanulólétszámban, anyagiakban sokkal szegényebb volt. A partikula jellegéből az is következett, hogy a néhány évig

itt tanító fiatal rektorok pedagógiai és tudományos munkája messze elmaradt az anyaiskola színvonalától, így Vásárhelyen a fizika még a szabadságharc előtti években sem szerepelt önálló tárgyként.

A szabadságharc leverése után a bécsi kormány 1850-ben Magyarországra is kiterjesztette az Ausztriában érvényes középiskolai tanulmányi rendet az ún. *Entwurf*-ot. Ennek politikai célja a magyar nemzeti érzés elfojtása volt, ezért szemben állt vele az egész ország, de ennek ellenére a szervezeti és módszertani előírásai: szakosított oktatás, az egységes és korszerűbb tanterv, az érettségi bevezetése, megfelelő tanári létszám, tankönyv és iskolaépület biztosítása a középfokú oktatásra jótékony hatású volt. Ennek következtében a vásárhelyi gimnázium a korábbi hétosztályos iskola helyett 1852-től négyosztályos gimnáziumként működött tovább. Az *Entwurf* pontosan megszabta az oktatás rendjét, határozottan előírta a tananyagot, óraszámot, tankönyveket, s megkívánta az oktatáshoz szükséges felszereléseket, eszközöket is. A tanterve korszerűbb volt, a matematikának és a természettudományoknak nagyobb teret biztosított. Önálló tantárgy lett a fizika is, a negyedik osztályban kellett tanítani heti három órában, majd egy évtized múlva már a harmadik osztályosok is tanulhatták a tantárgyat. 1860 körül a politikai elnyomás enyhülése következtében a református iskolák belső élete mozgalmas lett, ez évtizednyi elnyomás után új erőre kaptak, fejlődésnek indultak. Hódmezővásárhelyen az 1859-60-as tanévben megnyílt az ötödik osztály és évenként bővülve az 1862-63-as tanévben ismét nyolcosztályos lett a gimnázium. A tanári állások száma kilencre, a tanulók létszáma az eddiginek kétszeresére növekedett, önképzőkör alakult, a tanítás színvonala emelkedett. A nyolcosztályos gimnáziumban a debreceni tanterv szerint a III., IV. és VIII. osztályban volt fizikatanítás és az iskolavezetés 1862 nyarán a felsőbb osztályok számára matematika-fizikai tanszéket hozott létre.

Mivel az előírt tankönyv kísérletekre hivatkozva közölte az ismereteket, különösen fontossá vált egy, a tananyaghoz illeszkedő fizikaszertár megalapítása. A szertár kialakítása az 1850-es években kezdődött el, s 1862-ben Garzó Imre matematika-fizika tanárrá való kinevezésével kapott igazi lendületet. Az eszközök beszerzéséhez kecskeméti diákeveiből merített ötletet: a költségek előteremtéséhez nyereménysorsjátékot szervezett. Az akció anyagilag és erkölcsileg is sikeresnek bizonyult, mivel a megye lakossága értesült a szertár megalapításáról, látta a komoly, bizalmat ébresztő mun-

kát, és az iskola segítségére sietett. A nyereményjátékból az egyéb magánadományokkal együtt 1800 forint gyűlt össze. Ez igen nagy pénz volt abban az időben, különösen, ha tudjuk, hogy egy tanár éves fizetése ekkor kb. 700 forint volt. A szertár legrégibb eszközei ennek eredményeképpen 1863-ban kerültek beszerzésre, s jórészt ma is megvannak, működnek. Talán érdemes a legfontosabbakat megemlíteni: az erők összetevésére, függetlenségének szemléltetésére, a lejtő erőviszonyainak mérésére szolgáló eszközök; másodpercinga; hangvillák; Cagniard de la Tour-sziréna; Winter-féle elektromos gép; Seebeck-féle hőelem; mágnesrudak; az áram mágneses hatását kimutató eszközök; vízbontó; galvánelemek. A kiegyezésig került beszerzésre a csillagászati távcső, a napmikroszkóp és a polarizációs készülék, továbbá néhány barométer, mérleg és mérlegminta, csiga, csigasor, Crookes-cső, valamint sok hőtani és optikai eszköz. 1863-ban a város is jelentős eszközzel gyarapította a kialakuló szertárat: egy légszivattyút ajándékozott a gimnáziumnak. Tartólemezebe vésve ma is olvasható: „H. M. Vásárhely városa ajándéka 1863”. 1892-ben egyenáramú generátort vásároltak, hét évvel megelőzve a városi villanytelep létrehozását.

1896-ban az iskola új épületet kapott, ahol ma is működik. Az új épületben előadóterem, szertár és előkészítő szoba szolgálta a fizikaoktatást, összesen kb. 200 m² alapterületen. Ezen helyiségek azóta is a fizikatanárok rendelkezésére állnak, kiegészülve az 1967-ben elektromos mérések céljára kialakított második előadóteremmel.

Az első világháborút közvetlenül megelőző évek beszerzései a következők: ingaóra-minta, ütközési gép, Eötvös-féle piezométer, Coulomb-féle torziós mérleg, gőzgépmo- dell (1897), spektroszkóp (1888), orgonaasztal 12 síppal (1899), Geissler- és Crookes-csövek (1900), Melloni-készülék a hősugárzáshoz (1901), csillagászati diaposzítívok (1903), Kundt-cső, fényképezőgép (1904), nagy szikrainduktor (1905), Calderoni-féle vetítő, Tesla- és Hertz-féle berendezések (1907), precíz amper- és voltmérő (1909), Hartl-féle optikai korong, demonstrációs galvanométer (1912), kézi fényképezőgép (1913), ellenállásszekrény (1914) és nagyon sok kisebb eszköz.

Az első világháború után, 1919-ben a Tanácsköztársaság elleni harcok közben a városba bevonuló román csapatok az iskolában mint mindent, így a fizika szertárat is tönkretették (146 eszköz pusztult el).

Az ezt követő beszerzések talán már nem történelmi érdekességűek, mégis érdemes ezek közül megemlíteni

a Galilei-féle lejtőt 1933-ból, illetve a '30-as évek végéről származó a Waltenhofen-ingát, a szélcsatornát, és a hődrótos amper- és voltmérőt. Ezen beszerzések ellenére a két világháború közötti években nem volt biztosított gimnázium fizika szertárának korszerű fejlődése, a szertár elmaradt a tanterv követelményeitől, a tananyag egy részét nem lehetett kísérletekkel szemléletessé tenni. 1944 májusában az iskola épületét német csapatok szállták meg, ahol katonai kórházat működtettek. A háború végén néhány évig a háború okozta rongálódások helyrehozása folyt, és jelentősebb beszerzésre nem volt mód. Az államosítás után a korszerűbb tananyag, a természettudományok fokozottabb oktatása a szertárak fejlődését is megkívánta. 1951-től nyílt lehetőség jelentősebb beruházásokra: demonstrációs volt- és ampermérők, univerzális árammérő-műszerek, rádiópad, BOMEKO, katódsugár oszcilloszkóp Van de Graaf szalaggenerátor, szétszedhető transzformátor és sok más kisebb eszköz került beszerzésre.

A muzeális szemléltető eszközök kb. hatvan darabos kollekciója 1974 óta külön szekrényben van elhe-

lyezve. Restaurálásukat az iskola fizikatanárai végzik folyamatosan.

Sajnos, a jelenlegi szertárfejlesztés – elsősorban anyagi okok miatt – javarészt a régi eszközök rekonstrukciójában merül ki, de így is sikerült az elmúlt években beszerezni egy modern forgózsámolyt, egy univerzális feszültségforrást, kisülési csősorozatot, egy hullámkádat, egy nukleáris indikátort, s egy Geiger-Müller számlálócsövet megfelelő digitális számlálóval, amellyel a modern fizika oktatása vált emberközelebbivé.

A gimnázium jelenlegi fizikatanárai szívügyüknek tekintik az ősök örökségének ápolását, a régi eszközök lehetőség szerinti felújítását. A Szegedi Tudományegyetem Kísérleti Fizikai Tanszékének műhelyében jelenleg is mintegy 30 eszköz várja a „restaurátori” munka befejezését, s így remélhetőleg hamarosan régi fényükben fognak pompázni ezek a patinás szemléltető eszközök. A felújítás nem öncélú, hiszen az iskola fizikatanárai ezekre a gyönyörű, muzeális eszközökre nem csak mint múzeumi tárgyakra tekintenek, hanem a – mai fizikaórákon is rendszeresen használva őket – a tanuló ifjúság számára be is mutatják őket.

Kövek, fák, szavak

Simonné Bereczki Sára

Ezernyolcszázkilencvenhat november tizedikén világra jött egy gyermek Tabánban, egy Holló utcai házban. Aki – vásárhelyiesen mondva – „gyeröknék születött”, tehát fiúnak. A keresztségben az Imre nevet kapta apja s nagyatyja után, ahogyan ő egy szülöttének, az én édesapámnak is ezt a nevet írtatta az anyakönyvbe. E sorok írójának keresztnéve, mivel lánynak és nem „gyeröknék születött”, azonos édesanyjával. *Nomen est omen* – a név előjel. Jegyezz, jelent, kijelöl, majd elhelyez és vezérel, olykor értékel. Pedig csak szó. Szó, szó, szó.

Ezernyolcszázkilencvenhat. Ez pedig egy szám, s nekem több okból különleges. A nagyapám kisgyerekkoromban egyszer megtanította nekem azt, hogy a Népkert felé néző gimnáziumra kovácsolt dátum egyezik az ő születési évével. Előbb hallottam tehát a gimnázium létezéséről, mint azt előtte alaposabban megnéztem volna, vagy jártam volna benne. Különös, de kisgyerekejjel is éreztem, hogy valami oknál fogva fontos épület áll ott, a Szőnyi utca sarkán. Köszönti a vá-

ros főutcájára fordulókat, és búcsút int az innen elmenőktől. Talán még vissza is várja őket.

A nagyapám a „polgáriba” járt, s így nem tanulhatta a latin nyelvet, amit úgy mondott el, hogy abból érezhettem, valami fontos dolog maradt ki az életéből. Nem vagyok benne biztos, de talán el is képzeltem, hogy ez jelent valamit, szerepet kap majd az én életemben is. Nem maradhatott ki nagyapám életéből a „rövid huszadik század” egyetlen eseménye sem, így a nagyapám családi- és katonatörténetei, élő legendárium lett számomra. Gyerekkorom világát is az ő mesélő kedve és szavajárásai idézik. A többször meghallgatott történet a családi ház építéséről, amit a „drága jó apám” – ő mindig csak így említette –, az én dédapám erős akarattal és szorgalommal terveztetett és építtetett fel olyan nagyra. Olyan erős, vastag falakat húzatott, hogy emeletet is lehessen rá rakni, ha szükséges lesz az utána következőknek, utódainak. Mert úgy érzem, ő hosszú távra gondolt. Igazolja egy másik, nagyapám által sokszor visszaidézett, és általam is egyre jobban megértett

mondat. Ki lesz az, kik és milyen emberek, akik annak a háznak ablakából kitekintenek? Kinéznék, mert oltalmazó hajlékukból kikíváncsoznak, hiszen kíváncsiak a külvilágra, de megőrzik és gyarapítják is azt tehetségük szerint. Merészet álmodó dédapám a jövőnek ábrándozott, s amikor intette nagyapámat, szavaival a jövőt, azaz, engem védelmezett. Felelős vagyok érte. Ezt jelentik a szavak.

Ezerkilencszázhetvenhét. A Bethlen udvarán a kicsinyke, nemrégén ültetett, így lécekkel dédelgetett fák mögötti padokon ülünk, köztünk vagyok én is. Beszélgetünk órákról, tanárainkról, diáktársainkról, világunkról, s közben évente növekszenek ágakkal, levelekkel a fák. A becsengetés után lehet, hogy éppen történelemórán a nagyapámtól is hallott isonzói ütközetről szóló beszámolómat mutatom be. Osztálykép készül a szarkofágok körül. Betűzgetjük a kútra varázsolt gondolatok szavait, mondatait. A szavak, az emlékező mindig érdekesekek, átéltté teszi és hitelessé a megélt hétköznapi történelem. Az a jó, ha van, aki kíváncsi rá. Aki fát ültet, szintén a jövőre gondol. Utódai látják terebélyesedő lombkoronáját, zsendülő hajtrásai és levelei pompáját, érzik virágának illatát. Aki házat és iskolát

épít, a köveket szorosan egymáshoz illeszti, erőt ad az anyagnak, életet lehel az élettelenbe, a kőbe.

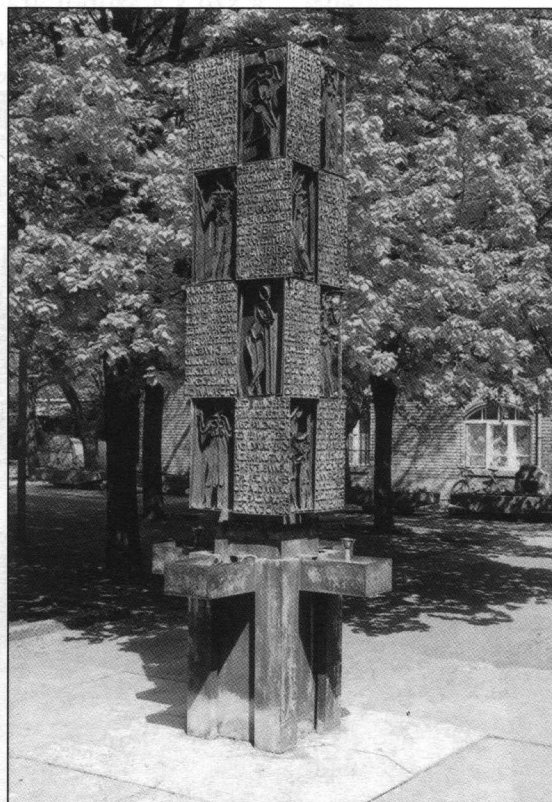
„*A por siet, a kő ráér.*” Tanáromtól kapott ajánlásra ültem be az olvasóterembe, s kerestem meg az idézetet, Weöres Sándor írta. Költő. A szavak mestere. Sűrít, tömörít, világunkról alkot jelekkel írott üzeneteket. Az idézetet minden osztályban, ahol tanítok, én is elmondom. Talán van, vagy lesz valaki, aki hozzám hasonlóan kedvet kap az egysoros vers értelmezgetéséhez. A szavak mélye alá rejtett titok felfejtésével egy olyan eszmeileg teremtett közösség tagjaivá válunk, akik a maradandó és a mulandó világ kérdéseire akarnak, szeretnének felelni. A régi Pannóniabeli szarkofágokban elporladt testek legyőzték a távolságot, és jeleket hagytak. Jeleket a köveket iskoláinknak adományozó öreg-

diáknak, valamennyiünknek, akik álltunk már mellette, s elképzeltük, hogyan élhették napjaikat. Mit éreztek, ki tudták-e mondani, el merték-e mondani gondolataikat, volt-e mondandójuk utódaiknak?

Emlékszem a ballagás előtti osztályfőnöki órán elhangzott idézetre is. Németh László hasonlata volt az „üvegharangról”. Továbbgondolom ma is ennek jelentését. Mi a tanítási óra? A modern sztrádazajtól is szigetelni képes világ? Az alkotás misztériumának közege? A kultúra közvetítésének hagyományokra épülő meg-

tartó szellemisége? Remélem, sokáig ki lehet még tekinteni ősi és ifjaktól fiatal iskolánk oltalmazó üvegburája alól, ahogyan a dédapám is remélte, hogy mindig lesznek épülő házának örökösei, nemcsak lakói.

Az iskolát építtető elődök tágas, hatalmas épületet rajzoltattak a jelenlegi diákság alig negyedének. Hitték, hogy van erejük betölteni a teret. Az aulában a névadó református fejedelemnek, a régi természetrajzi szertár szekrényeinek, a második emeletre felvezető lépcsőfordulóban a szalontai kisvilágból induló Arany Jánosnak, kinek szobor-posztamentumán Toldi „farkas-kalandja” látható. Az idézeteknek a falakon, amelyek Kodály Zoltánnal a kultúra átörökítésére intenek, és Apáczai Csere János

Németh László – A vásárhelyi kútra
(Kamotsay István alkotása)

tudomány iránti alázatra figyelmeztető, ám mégis biztató sorainak. Szavaknak, amelyek a Szentírásból vannak. „*Timor Dei est initium sapientiae* – A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme.”

Remélem, hogy sok számon tartott Bethlenes öregdiáksám lesz még a jövő századokban, remélem azt is, hogy a szavak és számok jelentésének megfejtése mindig értelmes kihívás lesz az ittlevőknek, és azt is, hogy megőrizni érdemesnek tartott gondolataink is lesznek.

Azt hiszem, a tervezőasztala fölé hajló fiatalember – a maga tehetsége és szakmai tudásának alázatos művelése és megmutatása mellett arra is gondolhatott, – hogy olyan emberek akarnak itt a templom mellé iskolát építeni, akiknek van érvényes üzenete a jövő számára. Így állnak össze fák, szavak és kövek.

„Az építészet megfagyott zene...”

Juhász Szabó Katalin

„... kőbe ontott anyagtalanság; tapintható szilárdság s formálódása közben lebomló és elomló lebegés; önmagának teret kérő test s azt körbelengő és kitöltő szellemiség. Épület – látható valójában, és láthatatlan, mégis jól érzékelhető, köréje rajzolódó szellemi aura.”

1896-ban a fehér papír és fekete vonal horizontális síkjából a tér három dimenziójába került át a hódmezővásárhelyi Református Gimnázium megrajzolt, megálmodott épülete. Hatalmas tömbje tekintetet vonz; föltáruuló kapuja bensőjébe hív; folyosója magába vezet; lépcsője magasába emel s mélyébe von; ablakain át fény árad; falain ódon fák árnya leng; boltíveinek fölénk magasodó ritmusa léptek ütemét szabja.

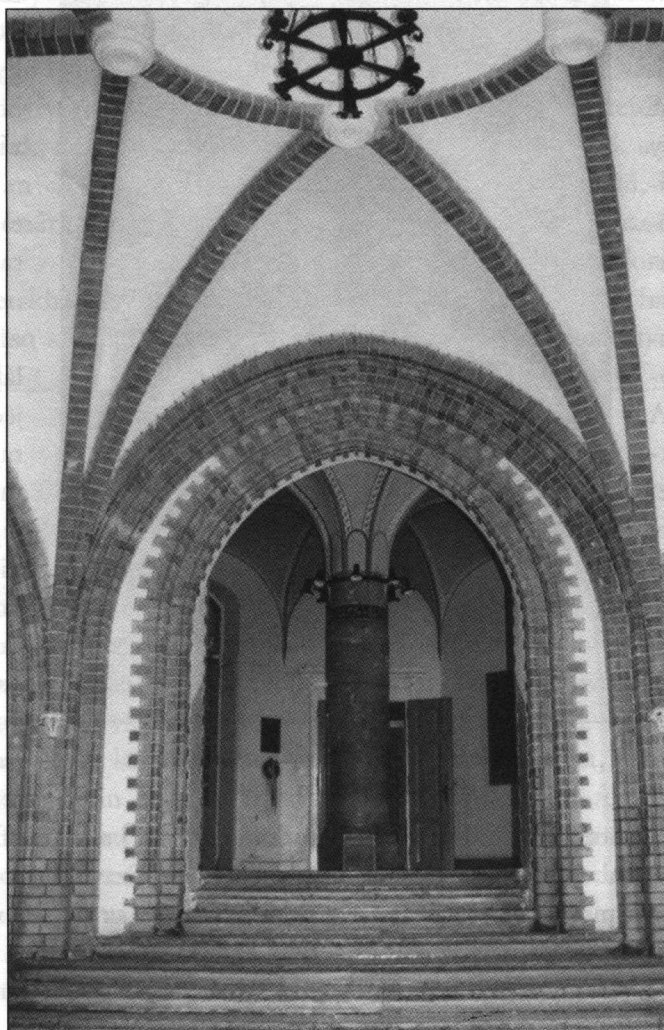
S attól a pillanattól, hogy az épület benépeült, a benne elhangzó szavak „lélektől lélekig” íveltek – legyen az az iskolaalapítók 18. szá-

zadból odáig hangzó fohásza; legyen az reformkori eszméket valló és hirdető tanári szó a 19. századból; legyen az Németh László halkszavú bölcsessége a 20. századból; s legyen az tanár és diák mindennapos beszélgetése a 21. században. Mert a szó s a szóból áradó szellemiség összefűz, generációkká fűz, s generációkon át üzen. A tér által

üzen az idő – s az időn átívelve üzen a tér.

Ez az időben-térben messzire nyúló üzenet egészült ki 1930-tól Bethlen Gábor fejedelem tanításával, szellemi örökségével még régebbi időkből, a 17. századból. Bethlen Gábor fejedelem neve kötelez. Egymásra talált itt a fejedelem etikája és az épület esztétikája – mindkettő méltóságot és tiszteletet áraszt és támaszt.

Név és épület együttese hívta életre a szót, Keresztury Dezső szavát, mely dallammal kiegészülve iskola-himnusszá nemesedett – eggyé fűzve múlt és jelen rétegeit:

„Tér által üzen az idő...”

Bethlen Gábor udvarában
fényes volt a lant, a kard,
pallósával, szép szavával
óvni, nevelni akart.

Százados nagy iskolája
ősfát hoz új virágzásra,
s nevel művelt, hű magyart.
(A múzsák nyájás szígerén)

Ennek ad teret a gimnázium épülete – összekötve múltat és jelent.

Öregdiák példaképeink: „Classis Fidelissima”, a leghűségesebb osztály érettségi találkozója

Fülöp Erzsébet

[...] Ők, akik 1918 szeptemberében tízéves kisdíáként lépték át először gimnáziumunk kapuját, immár életük 90. éve felé közeledtek, ezért is választották összejeövetelük invitáló meghívójának mottójául:

*„Térdem remeg, bajam fehérlik,
Orcám redős öreg vagyok!
S az újévet megértem ismét...
Nem vittek el bú, kor, bajok!
Az élet mintegy kérdi tőlem:
Mire vársz még? Minek vagy itt?”*
(Tómpa Mihály: Új Simeon)

Legendás öregdiák-hírük méltó hőn szeretett osztályfőnökük és cserkészparancsnokuk, Muzsi János tanár úr emlékéhez. A harminckét fővel érettségizett osztály tagjai közül sajnos csak négyen érhatték meg matúrájuknak 71. évfordulóját: Farkas Lajos (evangélikus lelkész), Garzó Imre (közgazdász), Szegődi József (jogtanácsos) és Thúróczy Lajos (jogtanácsos).

Alma Materük, iskolánk iránti szeretetük az alatt a nyolc esztendő alatt (1918-1926) hatotta át lelküket, amíg itt éltek boldog, középiskolás diákéveiket. Öregdiákként pedig egyre tudatosodott bennük a szeretetnek és ragaszkodásnak hitvallása, így az 1976-ban megrendezett 50. érettségi találkozójukon elhatározták, hogy ezután minden évben összegyűlnek, és érettségi találkozóikat kibővítik általános öregdiák találkozóvá. S ez így is történt, rendre 20 éven át, iskolánk falai között minden esztendőben Péter-Pál napján vagy június utolsó vasárnapján összesereglettek, de nem csak azért, hogy egymást láthassák, hanem azért is, hogy a náluknál fiatalabb öregdiákokban és a mai tanulók körében is erősítsék, öregbítsék a nagy múltú gimnáziumunkhoz tartozás szellemét. Maguk közé invitálták a mostani tantestület tagjait is, akik közül többeket tiszteletbeli osztálytársakká avattak. Különösen sok segítséget és támogatást kaptak Imolya Imre könyvtárvezető tanár úrtól, hogy találkozóik valóban öregdiák generációk sereglése lehessen. A kezdeti biztatást is Imolya tanár úr nyújtotta számukra, mert bátorította őket mecénás tevékenységük kibontakoztatásában:

domborművek állítása, vagy a mai tanuló ifjúságnak szánt díjaik odaítélése.

Összejeveteleik legendás hírűvé váltak és a tanév befejezését követő szép ünnepségnek számítottak iskolánkban.

[...] Földesi Ferenc, gimnáziumunk nyugalmazott igazgatója és volt tanulója, az 1953-ban érettségizett öregdiáktárs Emlékezés a „Classis Fidelissima” Osztály tevékenységére címmel tartotta meg értékelő visszaemlékezését:

„Kedves Atyámfiak és Lányai! Az a mottó, amit a mai találkozó összetoborzói a meghívójuk élére tettek, pontosabban annak a befejező kérdése engem is válaszadásra ösztönöz. Bár tudom, hogy az arisztotelészi retorika szabályai szerint a költői kérdésre nem kell válaszolni, mert a kérdés magában hordja a feleletet. Mégis, ha már Farkas Lajosék megkérdezték, hogy: minek vagy itt? Az én válaszem a kérdésre az, hogy a „Classis Fidelissima”, Farkas Lajosék osztálya azért volt itt és azért van itt, hogy vallást-vallomást tegyen. Bizonyosságot tegyen hűségről, hogy méltán hordozta az osztálya neve mellett ezt az etikai normát: „Classis Fidelissima”.

Mihez voltak hívek a „Classis Fidelissima” tagjai? Hívek voltak elsősorban önmagukhoz, de nem a szó shakespeare-i értelmében. Hogyan? Megmondja Polonius: „Légy hű Önmagádhoz!” Önmagához úgy hű az ember, ha hű ahhoz a szellemhez, amit már az első őszünkbe, a sárból és agyagból gyúrt, tehát az anyagi világgal azonos emberbe az Isten belélehelte saját lelkéből. Ehhez voltak hűségesekek a „Classis Fidelissima” tagjai. És ami ebből is következett, az emberségükön túl, az emberségükkel együtt, mint diákok, hívek voltak önmagukhoz, mint egy önképzőköri hajdani tagokhoz méltóan. Kis költői csínytevessel, a hajdani zilahi diáknak a vers befejezését, ami ugye feltételes mellékmondatot tartalmaz, ők állítóira változtatták. És a vers az ő olvasatukban már nem úgy hangzik, hogyha az ember az marad, aki volt, nemes, küzdő, szabad lelkű diák, hanem állító módon: nemes, küzdő, szabad lelkű diákok maradtak egész életükben.

A nemesség fogalmát akarom tovább fordítani az ő nyelvükre, pontosabban az ő dimenziójuk szerint: mit jelentett az ő olvasatukban nemes diáknak maradni?

Hajdan az iskolában a tanévnyitó és tanévzáró ünnepélyeken a rektorok az ifjúságot így szólították meg: „Nemes Tanuló Ifjúság!” Ezt ők nyilván sokszor hallhatták és a nemesség kötelezettsége és fogalma nyilván beléjük ragadt egész életükre. A nemesség az ő értelmezésükben nem a hívságos kitűnni vágyás és kiválóság, hanem a szó eredeti értelmezése szerint a benne lévő szolgálat kötelezettségét jelentette. A nemes szolgák szabadon szolgáltak. Ők szolgáltak. Híven szolgálták családjukat, közösségüket, amiben éltek és híven szolgálták Alma Materüket, iskolájukat is. Ez a szolgálat XIX. századi hagyományörzést is jelentett, hiszen a „*Classis Fidelissima*” nekünk a kései generációknak mindig jelképezte egy kicsit az Alma Mater életének folyamatosságát, közel három évszázad egybefüggő, szerves folyamatosságát. A tizenkilencedik századíságot most én úgy értem, hogy amit ők őriztek, és tovább adtak nekünk, a nagy hőrszaink példáját, a Kossuth- és a Széchenyiféle példát továbbították nekünk. A kossuthit annyiban, hogy ahhoz a nemes és fennkölt retorikához, amit a tanáraiktól és az önképzőkörben is tanultak, beszéd és fogalmazásmódjukban hívek maradtak. Aki az évek során az ő osztálytalálkozóik meghívóit olvasta (akár a mostanit is), vagy emlékszik a laudációikra, amelyeket volt tanáraikról és iskolatársaikról elmondtak, megfogalmaztak, az tudja, hogy mire gondolok. Ez a nemes kossuthi retorika a mi nemzedékünkötől, a szárazabb és átmosottabb lelkű nemzedéktől talán egy kicsit idegen, de az ő szájukból mindig hitelesen hangzott. És amellet a kossuthi példa mellett ott volt a Széchenyiféle példa is, a másik nagy hőrsznak a példája, hogy a patriotizmus, a hazafiság, közelebből egy iskolához való hűség, az nem frázisokban, vallomásokban kell, hogy megnyilvánuljon elsősorban, hanem tettekben és cselekedetekben. És ők a cselekedetekre is világító és követendő példákat adtak. Elég, hogyha két cselekvő mozzanatra, momentumra emlékeztetem itt a régi Bethlen-gimnazistákat: a díjalapításra, amivel a legújabb nemzedék arra érdemes tagjait kisnyugdíjas filléreikből összekuporgatott százasaik összeadásával jutalmazták; domborművek állítására: a Bethlen Gábor Gimnázium Panteonját hajdani nagy tanárok és neves diákok emlékéket őrző domborművekkel gyarapították. Cselekvő módon voltak hűségesek ehhez az iskolához, Alma Materünkhöz. Ez példa!”

Garzó Imre osztálytárs Budakesziről érkezett és utolsóként szólalt fel a találkozó ünnepség legvégén:

Kedves volt iskolatársak! A megemlékezések hosszúra nyúltak. Nekem a legfiatalabbnak már csak alig jutott szó. A találkozót a 90. zsoltárral kezdtük: „*Te benned bíztunk eleitől fogva!*” Én ennek a zsoltárnak a második versét mondom, azt hiszem, mindnyájan ismerjük: „*Az embereket Te meghagyod halni. Azt mondd az emberi nemnek, legyetek porrá!*” – Ti, por, hová lettetek? Hát mi hová lettünk? Porban vagyunk még hárman vagy négyen. A többiek pora szerteszét van az ország minden részén: Magyarországon, az Isonzónál, a Don-kanyarban, Galiciában, amit könnyek, könnyezés nélkül nem lehet elmondani! De a szellem az megvan. A szellem az itt él! És hála legyen a Jó Istennek, hogy a tanári karunk, ennek az iskolának a tanári kara ragaszkodik ehhez a szellemhez. Volt alkalmam a tanulókkal beszélgetni, és nincs ok rájuk szégyenkeznünk, mert átvették azt a tudományt, amit a tanári kar csöpögtetett beléjük. Átvették azt a hazafiságot, amit nagyon sokan nélkülözünk. De a hazafiságot megkövetelik tőlünk azok a porok, amik a Don-kanyarnál, Isonzónál és a magyar temetőkben nyugszanak, hogy a magyarságért éljünk, mert ők a magyarságért haltak meg. Még egy éneket akarok idézni. Egy angol szerzőnő írta, a református énekeskönyvben a 479. dicséret alatt megtalálható: „*Hinni taníts Uram, kérni taníts!*” Mert amit kaptunk, az Istentől kaptuk, és az annak a következménye, hogy hittük és kértük az Istennek irgalmát - így legyen ezután is!

(Részletek a gimnázium 1997-2004-es évkönyvéből. Az említett osztálytalálkozót 1997-ben rendezték.)

A Fekete Sas a város főterén

60 éves érettségi találkozó

Dr. Makbult Mihály

2005. június 26-án a vásárhelyi főtéren sétálók azt láthaták, hogy idős, 80 év körüli emberek gyülekeznek az Ótemplom előtt. Én, aki a gyülekezők között voltam, már kevésbé érzékelttem ezt a tisztes kort. Inkább úgy láttam, hogy sok tekintetben azonosak vagyunk azokkal a gyerekekkel, akik 60-70 évvel ezelőtt a vásárhelyi Református Bethlen Gábor Gimnáziumban végezték tanulmányaikat; nyolc hosszú éven át, tele latinnal és más nyelvek nehézségeivel, irodalommal, költészettel, fizikával, matematikával, történelemmel. Az elemi iskola után ennyire volt még szükség az általános műveltség megszerzéséhez. Elengedhetetlen volt ez ahhoz, hogy az ember az európai civilizáció és kultúra által kialakított társadalomba be tudjon illeszkedni, ott megfelelő módon dolgozni, szolgálni, alkotni tudjon, hazája és az emberiség javára.

A tanulás nem volt terhes, de hosszú volt az a nyolc év. Vigasztaltak is tanáraink, hogy „*Non scolae, sed vitae discimus.*” Viszont boldogan, nagyon is boldogan éltünk, szegény és gazdagabb gyerekek, jobb és rosszabb tanulók egyaránt, különbségtétel nélkül. Az országban szinte tökéletes rend és biztonság uralkodott – köszönhető Horthy Miklósnak és minisztereinek. Az oktatáspolitikai fogalmát nem is ismertük. Jól kialakított, átgondolt, lenyugodott, elviselhető mennyiségű tananyagot kellett elsajátítani. Nem akartak mindent megtanítani. Szinte csodálatos érzéssel és hozzáértéssel emelték ki mindenből a lényegét, ami majd elegendő alapot fog adni a további, szakirányú ismeretek megszerzéséhez. A szellemiség pedig, amely az egészet áthatotta, keresztény és magyar volt, és ebben akkor az egész ország egyetértett.

Tanultunk hát igyekezettel, bár nem annyira, mint ahogy Tölcséry tanár úr javasolta, hogy „*éjjel, nappal, sőt még azon kívül is*”. Mert sok érdekes dolog

Eskütétel a tanévnyitó ünnepségen

volt még a tanuláson kívül. Olvastunk például érdekes és szép könyveket. Az irodalom iránt érdeklődők szinte minden idejüket olvasással töltötték. Mások zenéltek, énekeltek, festettek. Én repülőmodelleket csináltam, meg villanymotort, gőzturbinát, kémiai kísérleteket. Ismét mások az amatőr rádiózásért lelkesedtek.

Mindeközben persze rengeteget játszottunk és tökéletlenkedtünk is, iskolában és azon kívül egyaránt. Tanáraink nagyszerű egyéniségek voltak. Sajátos mondásaikat („*Herkó páter hat ökre sem húz ki a szekundából*”, „*Kisfiacskám mondd meg apácskádnak és anyácskádnak...*”, stb.), az órák mulatságos történeteit számtalanszor elismételtük. Sokszor kirándultunk a Tiszára – tovább nem is jutottunk, a Tisza azonban gyönyörű volt, és tiszta. A Balaton, a tenger, a Tátra akkor még gyakorlatilag elérhetetlen volt.

A háború végével aztán elromlott minden! A különbség a között, ami volt, és ami lett, szinte hihetetlennek tűnt – jöllehet az igazi romlás még csak jóval később következett. A nyolcadik osztályt késve kezdtük. Többen soha nem tértek vissza a háború zűrzavarából. Nagy fordulat volt viszont, hogy a fiú- és lánygimnázium nyolcadik osztályát összevonták. Azelőtt ilyesmi elképzelhetetlen lett volna. Nem

örültem neki, de végül is jól alakult minden. A lányok kedvesek voltak, és hamar beilleszkedtek az új helyzetbe, oly annyira, hogy később négy házasság is lett a dologból.

A nyolc gimnáziumi év szinte egy nagy családdá formált bennünket, s a végén mégis el kellett válnunk. Kezdődött az élet próbatétele, olyan időkben, amihez fogható nem volt még a magyar történelemben. Ebben a küzdelemben a gimnáziumtól kapott lelki felkészültség és tárgyi tudás meghatározó volt, és – most, hogy túl vagyunk már életünk javán, megállapítom –, nagyon eredményes. Mindenki hasznos, alkotó tagjává vált a társadalomnak, és – amennyire a körülmények engedték – az iskola keresztyén és magyar szellemiségében élt és cselekedett. Ezért jól-esik időnként találkozni és visszaemlékezni az iskolaelvekre.

Ez a mostani, 60 éves találkozó – hála a szervezőknek: *Kárászné Balogh Margitnak és Halla Lászlónak* – különösen jól sikerült; méltó befejezése lehet

küzdelmeinknek és munkásságunknak. *Dányi József* esperes úr nagyszerű ünnepi beszéde és a legszebb református énekek eléneklése a régi istentiszteletek hangulatát idézte. *Németh László* jezsuita atya pedig, aki „modern liturgiával, művészi énekkel és gitározással egészítette ki Szent Pál egyik alapvető tanítását, kimondatlanul is emlékeztetett arra, hogy az idők változnak, de az Isten törvényei örökkévalók. Magyarságunkat és hazaszeretetünket jól kifejezte egyik osztálytársunk, *Ilosfalvi Róbert* felvételtől elhangzó éneke, *Erkel Bánk Bán áriája*, és régi Himnuszunk, a „*Boldogasszony Anyánk*” *Horváth János* kántor úr előadásában, majd *Nagy Viktória* két gyönyörű szavalata *Wass Albert* verseiből. S mindehhez még *Krupicz Ferenc* és *Márton Norbert* nagyszerű trombitaszólói járultak, meggyőzve bennünket arról, hogy Vásárhely most is bővelkedik kiművelt tehetségekben. Nem csoda, hogy végül könnyekig meghatódva énekeltük el szent imádságunkat, a magyar Himnusz.

„Az óra üvegharangja alatt”

Juhász Szabó Katalin

z Iskola egy boldogabb, védettebb és igazságosabb világ az én szememben...” (*Németh László*)

Bámulatos, hogy a szellem – legyen az olyan „tágterű”, mint *Németh Lászlóé* –, hogyan valósítja meg szűkre szabott térben is önnön teljességét; hogyan képes korlátozottságában is a végtelenbe tágulni és tárulni; hogyan töri át a mások által kiszabott kereteket, s formálja át a szabadság belső törvénye által irányított szárnyalássá a zártságot.

„*Vásárhelynek és gimnáziumának örök és jogos büszkesége, irodalmi és pedagógiai nemesi levele az a négy esztendő, ameddig Németh Lászlónak azilumot és munkatért adott...*” Az író szelleme vásárhelyi óraadósága idején szűkre szabott térben – az osztályterem párhuzamosai közé zárva; szűkre szabott időben – 45 perces tanórákon; és szűkre szabott szellemi határok között – tantárgyak keretében teljesedett ki, rátalálva egy új minőségű, más felelősségű szárnyalás lehetőségeire. „*A pedagógusi hajlam a Németh László-i írói pálya kezdetétől lappangó törvénye; egész életét elborító szen-*

vedéllyé, egyszersmind foglalkozásává is {...} Vásárhelyen, az >>óraadók királyságával<< válik”.

A sziget-létre és sziget-térre korlátozott és károztatott ember átértékeli a számára szabott teret, s a szűk tér kinyílik és megnyílik a szellem korlátokat szétfeszítő ereje előtt, s új távlatokat nyer. A sziget megtalálja a maga Prosperóját, aki így vall a városhoz fűződő viszonyáról: „*Ellenségeim, amikor Vásárhelyre száműztek, a legnagyobb jót tették velem: olyan helyre vetődtem, ahol közel öt éven át úgy éltem, ahogy mindig szerettem volna.*”

A város és a gimnázium számtalan formában és módon őrzi az író egykori jelenlétének nyomát: érettségiző diákjainak dolgozataira írt tanári értékeléseit; búcsúzó diákjaihoz, a „*Drága jó nyolcadik*” leánytanulóihoz írt búcsúverseit; a vásárhelyi kútra írt üzenetét két diófa táblára vésve; *Kossuth-díjának* könyvtárunknak ajánlódó összegéből vásárolt könyveket. S rá emlékeztet a *Ferenczy Béni*-portré, a *Szervátiusz Tibor*-fametszet, a *Kajáry-montázs*, valamint *Grezsza Ferenc*, a szellemi társ-kolléga-barát *Németh Lászlóról* készített három kötetes tanulmánya.

Irodalomtanárként sokszor tudatosítom magamban, hogy a vásárhelyi Bethlen gimnázium még ma is igazi sziget – ugyan nem a száműzött szellem számára kijelölt tér, de a szellemnek valódi otthona. És irodalomtanárként ma is igaznak és igazoltnak érzem Németh Lászlónak a tanításról írt gondolatát: „Üljünk be együtt, tanár és diák – egymást tiszteletben tartva – az óra üvegbarangja alá, s hasson az ismeret izgalma, illata.” Ugyanis az „óra üvegbarangja” képes kiszabni magának elegendő helyet a térből, s áttetsző és törékeny burokként körülvenni tanárt és diákot; akik számára föltáruhat az „ismeret izgalma”, mely átjár és átmelegít; s „illattá” válik – tárgyaltan, megfoghatatlan vonzerőként hat, árad és fogva tart. Mindez 21. századi világunk szemképráztató külsőségeiben tobzódó, végtelen lehetőségeket megvillantó külvilágával szemben dísztelen tantermek párhuzamosai által keretezett térben és kopott padsorok végesnek tűnő perspektívájában; villódzó fényekkel és színes füstködökkel elképráztató dübörgés helyett a kimondott szó lélektől lélekig ívelő csendjében; színes technikájú virtuális világokkal szemben fekete táblára fehér krétával írt betűk puritán egyszerűségével; a fiatalokat kiszámított és önző hatásvadászattal megszólító, őket azonnali fogyasztóként megcélzó és tömeg-létre kárhoztató nagyvilág harsányságával szemben a Németh László-i szelídség és alázat: „... amíg tanár voltam, derült tekintetek verőfényében dolgozhattam {...} Ott ülünk egy üvegbarang alatt, ami elszigetel minket a világtól, és {...} közben megtudunk valamit nemzetünk sorsáról, az egész mindenség szerkezetéről is {...} Az alatt a négy-öt év alatt, míg tanítottam, rengeteget dolgoztam, de nemcsak dolgoztam, rengeteget pazaroltam is {...} De a tanári pályában épp ez a gyönyörű: ez a pazarlás. Ez a legönzettelebb pálya a világon: mert az, hogy egy tanár mit csinál, hány mikronnyival emelte meg

nemzete műveltségét, ellenőrizni nem lehet {...} A tanár, ha igazán tanár, állandóan ajándékozza magát. És ez az ajándékozás a gyönyörű ebben a pályában.”

A szellem hangtalan áradása, a gondolat emelkedett csendje, a kimondott szó magasztos lebegése ünneppé avatja tanár és diák mindennapos kapcsolatát – így hordozva legegységelműbben a hétköznapiakba beépítve Németh László szellemi örökségét.

Vallom és hiszem, hiszen hosszú évek óta nem-múlóan tapasztalom, hogy „Bethlen Gábor udvarában” létezik az „ismeret izgalma” és a „tanítás gyönyörűsége, a tanárt és tanítványt összefűző halk szeretet.”

A portrét „zsögödi” Nagy Imre (1893-1976) erdélyi festőművész készítette 1956-ban. A kép jobb alsó részén Németh László saját kezűleg írott, alábbi elmosódott sorai olvashatók:

„Ki az arcom roncsait örökítéd,

E roncs nemzethez adhatsz-e hitet?”

(A képet Németh László lánya, Németh Ágnes ajándékozta iskolánkunk.)

Sorokból font koszorú Grezsa Ferenc szobrára

Földesi Ferenc

Tisztelt Megemlékezők! Kedves Barátaim!

Kétféle érzés felesel és küzd ezekben az ünnepélyes percekben mindannyiunkban, akik Grezsa Ferencet ismerni és becsülni, szeretni, és általa viszonzszeretve lenni szerencsések voltunk. Az egyik a fájdalom, amit az ő oly korai végső exodusa az idő múlásával már-már csendes és tartós bánattá csillapított, de amit ez a kegyeletos procedúra most újra megújít – *recrudescunt vulnera* –, de egyúttal a büszkeség is, amit az ő elismert érdemei bennünk is – (vagy inkább csak bennünk) kiváltanak, hiszen ő már nem lehet büszke a teljesítményének és érdemeinek odaítélt posztumusz kitüntetésre, amit ez a szobor jelképez.

Ha kérés és illendőség most tőlem méltató szavakat követel, én engedek e követelésnek, bár tudom, hogy az a férfi, akinek szavaimat adresszálom, minden bizonnyal csendes iróniával néz le a szókoszorú fonójára valahonnan a Szíriusz tájékáról.

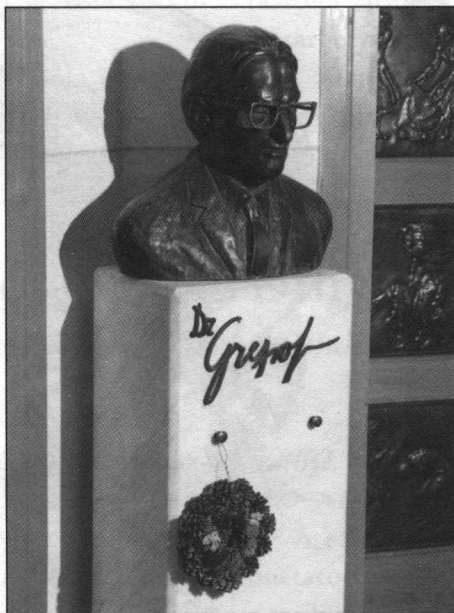
Grezsa Ferenc a kötelességvallás hívője és papja volt, s én az ő vállára vett vállalkozások közül csupán a közérdekűekről

mondok most egy-egy emlékeztető mondatot: a tudósról, a tanárról és a vezetőről. De nem szölok a férjéről, az apáról és a barátról, mert túl erős még a veszteség fájdalma, és méltatlan a szóló.

Az irodalomtudós Grezsa Ferenc a magyar-ság legnagyobb szellemeinek áldozópapja volt. A XX. század legnagyobb magyar írójának és gondolkodójának, Németh Lászlónak életmű ormához Grezsa Ferenc életműve, a monográfia-trilógia a legjobb útikalauz, amit irodalomtörténet-írásunk adni tudott. A tudósi erények: felkészültség, skrupulózus filozófiai tényismeret és -tisztelet, kongeniális műelemzőkészség, lucidus irány mind együtt vannak itt, és mögöttük ott az erkölcsi hajtóerő:

a nemzettudat újraszülésének a Mestertől örökölt parancsa és hatékony művelése.

Grezsa Ferenc, a tanár, folytatója és mesteri alkalmazója a kecskeméti piarista atyák pedagógiai művészetének. És azért lehetett az, mert személyiségének, emberségének megvolt hozzá a kellő súlya és szuggesztivitása. Mert megfelelt a montaigne-i ideának: *„Csak szilárd és emelkedett lélek képes az ifjúhoz leguggolni, és ingatag lépteit irányítani.”* Az ő lelke ilyen volt: szilárd és emelkedett. Ezért is hagyhatott átörökített gondolati és morális géneket tanítványai lelkében.

Grezsa Ferenc mellszobra (Návai Sándor alkotása)

Grezsa Ferenc, a vezető, az ősi református iskola első katolikus igazgatója egy rabságban tartó korszak csendes, ravasz, alkalmazkodva ellenálló szabadságharcosa volt. A Bethlen Gábor-i „ahogy lehet”-tanítás követője a XX. századi „ottomán híd”, a Kominternvilág, a (nem)létező szocializmus korszakában.

Hogy a Bethlen Gimnázium Bethlen és kálvinista maradt a kényszerűen fölöltött kádári jelmezek alatt is, az, jórészt ennek a katolikus és tagkönyves igazgatónak köszönhető. Nem ko-

miszár volt, ahogy vakságban kaszaboló gyűlölője állította, hanem humánus, kollegiális és hazafias vezető, amilyennek mi, körülötte álló és vele menetelő kollégái ismertük és elismertük, s amilyennek volt tanítványai is vallják.

Ez az én sorokból font koszorúm, amit most Grezsa Ferenc szobrának talapzatára leteszek, tőle megértést remélve, titeket pedig arra kérve, tartásotok őt továbbra is jó emlékezetben.

Grezsa Ferenc (1932-1991) egyetemi tanár, a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium igazgatója volt 1962-1975 között. Elhangzott gimnáziumunk első emeleti aulájában 1997. június 21-én, Grezsa Ferenc portrészobrának felavatásán.

Református hitélet a gimnáziumban

Nagy Zoltán Imre

A dicső múltat követve, de Isten Lelkének az új nyelveken szóló útmutatásaira odafigyelve, a ránk bízottakhoz hűnek maradva próbáljuk a Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium jelen kori hitéletét alakítani és összegezni. Mint Isten által elhívott bethlenes tanár igyekszem a „közelebb Krisztushoz” gondolatot erősíteni. Gimnáziumunk csak így fogja betölteni azt a szerepét, amit Isten szánt neki a magyar református gimnáziumok sorában. Ezért legyen igaz ránk itt az iskolában is az ige: *„Hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, fedd, ints, bíztass teljes türelemmel és tanítással!”* (2Tim 4,2/b)

Az 1948-as államosítás ideje után a „református” szó elkopott a gimnáziumunk neve elől és „állami” nevet kapott. A nagy református fejedelem neve azonban érdekes módon megmaradt. Ez burkoltan, de mégis megerősítette kétszeresen is azt a nemzeti és református identitást, amit itt az iskolában és a falain kívül is mindmáig „bethlenes szellemnek” neveznek. Ezt a szellemiséget tükrözi az itt tanító, itt végző és rendszeresen visszajáró tanárok és diákok sokasága. A Bethlenbe járni, a Bethlenbe tanítani egyfajta tartást jelent, és példa ma is a város lakóinak.

Ez a bethlenes szellemiség, hála legyen az Istennek, a rendszerváltás után újra a régi közegére lelt. A hódmezővásárhelyi tizenkét jogutód református egyházközség nagypresbitériuma közös ülésén egyhangúlag visszagyógyult és visszakapta nagy hírű iskoláját.

1994-ben a gimnázium újra református lett, helyreállt az ősi református rend Hódmezővásárhelyen. Az ősi rendhez hozzátartozott, hogy a református egyház a tantestület minden tagját marasztalta, akik vállalni tudták a gimnázium református identitását.

A gimnázium fejlődéséhez (lelki értelemben is) hozzátartozott, hogy 1998-ban a fenntartó egyházközségek kollégium alapítása mellett döntöttek. A fenntartó gyülekezetek közül kettő egy nagy értékű ingatlant ajánlott fel kollégiumi célokra. Így alakult meg a Szathmáry Kollégium, melyben református szellemiségben laknak és tanulnak a nagyrészt bethlenes diákok.

1995-től felmenő rendszerben megkezdődött a hitoktatás a gimnáziumban. Az iskola szellemiségéhez hozzátartozik a más felekezetűekkel szembeni nyitottság. Református és katolikus lelkészek egy-

aránt gondozzák a rájuk bízott diákokat. A két nagyobb felekezet mellett választani lehet az evangélikus illetve az unitárius hittan között. Ezek a diákok számarányuk alapján a lelkészekkel megbeszélte időpontban a gyülekezetükben vesznek részt a hitoktatásban. A gimnáziumban 60 %-ban vannak jelen a református hittant választó diákok.

Az évek folyamán kialakult a rendszeres hitélet. Minden hétfőn istentisztelettel kezdődik a tanítási hét. Reggeli istentiszteleteinken igyekszünk szolgálati lehetőséget biztosítani, azon fenntartó gyülekezetek lelkészei számára, akik ezt elvállalják. Arra is van szép példa, hogy egy-egy diák a hétkezdő istentiszteleten biznyságtételt vállal. Nagy figyelem övezi az ilyen alkalmakat, hitele van a diákság körében az ilyen szolgálatoknak.

A tanítás minden reggel bibliaolvasással kezdődik. Az első órát kezdő tanár felolvassa a napi kijelölt bibliai szakaszt a hozzá fűzött rövid magyarázattal.

A tanárkollégák körében havi rendszerességgel folynak a tanári bibliaórák. Ezeket az alkalmakat a gimnáziumi tanárok és a vásárhelyi lelkészek felváltva végzik.

A gimnáziumban a hitoktatásért a Magyarországi Református Egyház törvényének értelmében az igazgató és az iskola lelkész-vallásánára a felelős.

Az egyháztól, a gyülekezetektől való elidegenedés sajnos nálunk is érezhető. A diákok nagy része úgy jön az iskolába, hogy nincsen megkeresztelve. A megkereszteltek döntő része nem is hallott a konfirmációról. Hosszú távú missziós stratégiát kellett kidolgozni, ennek biztató jelei vannak. Nem az erőszakosság, hanem sokkal inkább a hitelesség és a türelmes szeretet a meggyőző. A legbiztatóbb jelek a nyolcosztályos képzésben résztvevő diákok között látható. Amikorra egy-egy ilyen csoport eléri a 18 éves kort, már 90%-uk megkeresztelkedett ill. konfirmált. A négyosztályos képzésben résztvevők között is 70-80%-os az arány. Az érettségire készülők közül átlagban 20-30 diák választja a hittant. Az is érzékelhető, hogy a diákok által sok szülő is követi gyermeke példáját (keresztelő, konfirmáció).

Gimnáziumunkban minden félév első felében csendes napot tartunk, ahol istentisztelet és előadások keretén belül, adott témát feldolgozva próbáljuk elmélyíteni diákjaink hitét.

Az idei tanévben, egyik kollégánk kezdeményezésére új alkalmat próbálunk bevezetni péntek reggelenként, ahol a diákok az arra vállalkozó tanárokkal kötetlenül beszélgethetnek a bibliáról és a hit kérdéseiről.

Az osztályfőnökök kezdeményezésére egyes osztályok szolgálatukat felajánlják a fenntartó gyülekezeteknek, rászoruló, idős, gyülekezeti tagoknak, akiknek szüksége lehet segítségre, kedves szóra, odafigyelésre, vagy egyszerűen csak társra.

Iskolánk osztályai műsorral készülnek, örömet szerezve ezzel a város szociális intézményei lakóinak.

Rendeztünk rendkívüli hittanóra keretein belül olyan találkozókat, ahol egy adott gyülekezet területén élő diákok találkozhattak a lelkészeikkel, és tájékoztatást kaptak a gyülekezet életéről, talán kedvet kapva arra, hogy ők is részt vegyenek a gyülekezet közösségében.

A fenntartó gyülekezetek között vannak, akik igyekeznek olyan közösségi alkalmak megteremté-

sére, ahol a gyülekezeti tagok és a gimnáziumból meghívott szolgálattevő diákok, illetve osztályok találkozhatnak. Nem egyszer előfordult az, hogy a találkozás után a gyülekezeti tagok szívükön hordozták és segítették a rászoruló diákokat. Amelyik gyülekezetben ifjúsági munka folyik, az azon való részvételre ösztönözzük a diákjainkat.

A világ vonzása óriási és néha nagyon gyengének érezzük magunkat. Sokszor felmerül bennünk az is, hogy elástuk a talentumainkat. Ám összegezve a leírtakat meglepő, hogy a mögöttünk álló 12 év alatt milyen sok mindenre elvezetett bennünket Isten. Az elvetett, még ki nem kelt ige magvai megadják azt a reményt, hogy egyszer a most még távol lévő diákjaink is közelebb kerülnek Krisztushoz.

Ránk, szolgálókra pedig érvényes lesz Jézus példázata: *„Jól van, jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután, menj be urad ünnepi lakomájára!”* (Mt 25,21).

Frankfurt – Vásárhely

Szabó Zsuzsa Réka

Iskolánknak 1996 óta van kapcsolata a frankfurti Otto-Hahn-Schule-vel: egy akkoriban ott tanuló bethlenes diáklány kezdeményezésére jött létre az első látogatás, és nagy örömeinkre a két iskola kapcsolata immár évtizednyi időt tud háta mögött. Az idei évtől immár hivatalosan is rögzített testvériskolai keretek között folytatjuk csereprogramunkat.

A testvériskolai kapcsolatnak köszönhetően szinte minden évben belekóstolhat 20-25 diákunk a csereprogram kínálta lehetőségekbe: egyhétnyi időre Németországba „költözünk”. A gyerekek vendéglátó családoknál laknak, részt vesznek az iskolai tanórákon, megismerkednek Frankfurttal, a nagyvárossal és környékével, a német diákokkal közösen projekt munkát készítenek. A gazdag program azonban szinte csupán mellékes körülmény diákjaink számára, akiknek első sorban az új barátok és az önállóság, az önálló kommunikáció jelentik a legnagyobb élményt. E barátságok közül sok önálló életre kel a csereprogram után, és még sok éven át kíséri a résztvevő diákok életét. Természetesen, mi is vendégül látjuk a német diákokat,

meg- és bemutatjuk nekik szűkebb és tágabb pátriánkat, megpróbálunk a rövidke idő alatt képet nyújtani nekik országunk történelméről, természeti és kulturális értékeiről.

Úgy gondolom, mindkét iskola számára nagyon hasznos és fontos a csereprogram, mivel a diákok saját bőrükön tapasztalhatják meg az idegen nyelven való kommunikáció, a megértés-megértetés édes ízét és buktatóit. Mégis, talán nem a nyelvtanulásra való ösztönzés a program legnagyobb erénye, hanem az, hogy a diákok valóban testközelből kaphatnak bepillantást egy másfajta életvitelű, életmódú, összetételű és beállítottságú társadalom hétköznapijaiba. Mivel mindez életüknek egy nagyon fogékony időszakában történik és a csereprogramok hangulata mindig kiváló, életre szóló élményt és tapasztalatot szereznek.

Legkedveltebb programok Frankfurtban: kilátás egy felhőkarcoló tetejéről; a repülőtér megtekintése; élő rádióműsor készítése.

Legkedveltebb programok Vásárhelyen: kocsikázás és lovaglás; a Feszty-körkép megtekintése és íjászkodás Ópusztaszeren.

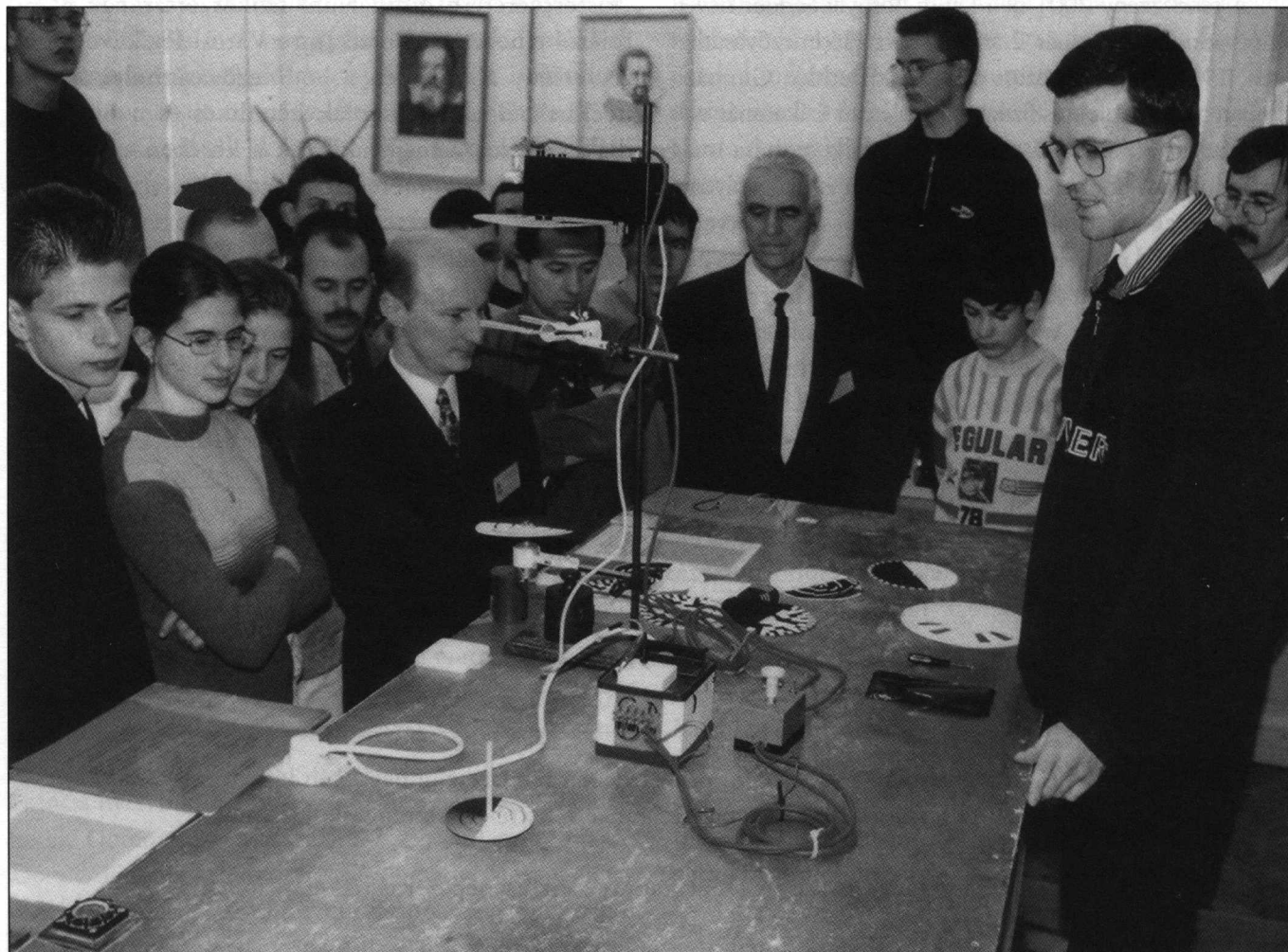
Fizikaversenyek országos és városi szinten

Berecz János — Nagy Tibor

1997 tavasza óta minden évben iskolánkban kerül megrendezésre a Tornyai Sándor Országos Fizikai Feladatmegoldó Verseny a református középiskolák számára, melyre az egész Kárpát-medencéből várjuk a református és evangélikus iskolákban tanuló gimnazistákat és tanáraikat. A rendszerint virágvasárnap hétvégéjén zajló háromnapos rendezvény nemcsak versenyzési alkalom a nagyjából hasonló körülmények és feltételek között felkészülő diákoknak, hanem nekik és tanáraiknak is találkozási lehetőség, ahol barátságok szövődhetnek, s lehetőség nyílik a tapasztalatok cseréjére, szakmai feltöltődésre. Évről évre kb. húsz iskola majdnem száz versenyzője és kísérő tanárai válladják a nemritkán hosszú utazást, és szánják hétvégéjüket szeretett tantárgyukra.

Ugyanakkor neves előadók érdekes előadásain keresztül kerülhet tanár és diák még közelebb a fiziká-

hoz. Előadóink között a 11 év alatt négy akadémikust, köztük a Bolyai-díjas Bor Zsoltot, számos egyetemi oktatót, a hazai fizikaoktatás meghatározó személyiségeit köszönthettük. Ki kell emelni, hogy a kezdetektől fogva minden évben új kísérleteket, fizikatörténeti érdekességeket tár elénk Molnár Miklós tanár úr, a szegedi egyetem immár nyugalmazott docense, s már ötször élvezhettük Radnai Gyula tanár úr kultúrtörténeti előadásait is, aki az ELTE docense, s egyébként a fizika felvételi feladatokat kitűző bizottságnak is évekig az elnöke volt. Ugyanakkor rendhagyó jellegű, de folytatásra érdemes kezdeményezésként a legutóbbi versenyen Nagy Tibor kollégánk kísérleti bemutatót tartott szertárunk évszázados elektromos eszközeivel. Szintén színesítette a programot az első tíz év díjazottjainak visszatekintései és élménybeszámolói a mögöttük hagyott évekről.

Kísérletezés a Tornyai Fizika Versenyen

A feladatokat szintén a kezdetektől – több más neves versenyhez hasonlóan – a szegedi egyetem oktatói, Hilbert Margit és Varga Zsuzsanna tanárnők tűzik ki, ezzel biztosítjuk a verseny színvonalát és tisztaságát. A verseny rangját jelzi, hogy a világ legrégebbi tehetség-gondozó folyóirata, a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok (KöMaL) az elmúlt hét évben 19 tornyai feladatot tűzött ki.

A dolgozatok megírására szombat délelőttönként 3 óra áll a tanulók rendelkezésére. A verseny mind a négy évfolyamban külön zajlik, bár különböző korú tanulók által megoldandó 4-4 feladat között vannak közösek. A katolikus iskolák Károly Iréneusz versenyén felbuzdulva igyekeztük meghonosítani a tanulók kísérleti versenyt, de ez eddig kevés sikerrel járt, bár az évenként bemutatott egy-két kísérlet nagyon színvonalas volt.

A verseny az iskolai kollektívára is jó hatással van. Nagy öröm a fizikatanároknak, hogy az iskola számtalan pedagógus és nem pedagógus dolgozója is magáénak érzi a versenyt, s a vendéglátást vagy a versenyen való felügyeletet teljes egészében ők végzik.

A rendezvény 2001-ben kapta Tornyai Sándor nevét. A névadó 1906. január 2-án született Hódmezővásárhelyen. 1934 és 1966 között tanított a Bethlen Gimnáziumban matematikát és fizikát. Kísérletező fizikatanár volt – ötletes, saját készítésű eszközeit az iskola szertára máig őrzi –, ugyanakkor már pályája kezdetén is hangsúlyozta a feladatmegoldás fontosságát, pedig ez csak a hetvenes években érte el mai jelentőségét. Hirdette és személyes példájával is igazolta a kétféle kultúra (a humán és a reál) egységét: nyugdíjba vonulása után megtanult eszperantóul, kivételektől mentes mesterséges nyelvet alkotott, papírra vetette közgazdasági és pedagógiai témájú gondolatait. 1996. április 6-án hunyt el.

Az eddigi versenyeken a házigazda hódmezővásárhelyi, valamint a pápai, kecskeméti, miskolci, kiskunhalasi és debreceni Dóczy református gimnáziumoknak, valamint a nyíregyházi és a fasori evangélikus gimnáziumnak sikerült 3 vagy annál több első helyezést elérni, de szép sikereket értek el a leg-hosszabb útra vállalkozó sárospataki diákok is. Az egyéni teljesítmények közül kiemelkedő a nyíregyházi Szabó Ákosé és a vásárhelyi Szrnka Béláé, akik 1999. és 2001., illetve 2001. és 2003. között egymás után háromszor tudtak diadalmaskodni. (A korábbi versenyekről gimnáziumunk honlapján – www.bgrg.sulinet.hu –, annak fizika rovatában érhetők el részletes információk.)

A verseny megrendezéséhez támogatóink jelentősen hozzájárultak és hozzájárulnak. Közülük állandónak mondható a Református Pedagógiai Intézet, a Mozaik Kiadó és a Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata.

Az idei tanévben immáron 11. alkalommal szervezi meg iskolánk a Tornyai Sándor Fizikaverseny „kistestvérét” a gimnázium fizikaszertárának alapítójáról elnevezett Garzó Imre Városi Fizikaversenyt. A verseny alapvetően a hódmezővásárhelyi és környékbeli általános iskolák hetedikes és nyolcadikos diákjait célozza meg, akiknek a körében egyre népszerűbb ez a megmérettetés. Az eddigi tíz versenyen több mint 400 versenyző vett részt, s az első versenyek résztvevői mára már végzett mérnökök, orvosok, tanárok. Minden versenyző emléklapot, illetve mindkét kategória legjobbjai oklevelet és könyvjutalmat kapnak, míg a legjobb hetedikes versenyzők felvételt nyernek a Bethlen Gábor Református Gimnázium emelt óraszámú matematika-fizika osztályába.

Ebben a tanévben a Tornyai Sándor Országos Fizikai Feladatmegoldó Versenyre április 4-e és 6-a között kerül sor. Jelentkezéseket a később postázásra kerülő nevezési lapon várunk. Érdeklődni a verseny szervezőjénél, Berecz Jánosnál lehet a bereczj@bgrg.sulinet.hu címen, vagy az iskola 62/241-703 telefonján.

2006. november 6-án a budapesti Műegyetem dísztermében rendezett ünnepségen kiosztották a 2006-os ERICSSON Díjakat. Az országban 12 tanár vehette át a kimagasló jutalmat.

Berecz János Ericsson Díjat kapott a fizika népszerűsítéséért,

Nagy Tibor Ericsson Díjat kapott a fizika tehetségeinek gondozásáért.

Nyelvi sokszínűség iskolánkban

Dr. Radicsné dr. Ruzsa Ilona

Miként a magyar nyelvoktatás egészében, a Bethlen Gábor Református Gimnáziumban is a nyelvtanítás terén az angol nyelv prioritása érvényesül: minden tanulónk első idegen nyelvként tanulja, s az angol nyelvi tagozat mellett nyelvi előkészítő osztályunk is van, ahol magas óraszámban készülhetnek emelt szintű érettségi vizsgára, nyelvvizsgákra diákjaink. Több mint egy évtizede angol nyelvi lektor is segíti munkánkat. Számos rangos versenyen értünk el szép eredményeket: Mezőtúron a Református Középiskolák Országos Angol Nyelvi Versenyein valamennyi kategóriában diákjaink hozták el a legjobb helyezéseket, egy ízben elnyertük a „*Legeredményesebben szereplő iskola*” címet is. A tavalyi OKTV-n Bocsor Zoltán a 26. helyen végzett.

A második idegen nyelvi paletta rendkívül színes: latin, francia, német és – néhány év óta – olasz nyelvből választhatnak tanulóink. A *latin nyelv* a nyolc évfolyamos képzés 5-6. osztályában kötelező, hetedikről aztán másik második idegen nyelv mellett is dönthetnek tanulóink, de természetesen megmaradhatnak továbbra is a latinnál. A négy évfolyamos osztályokban biológia-kémia tagozaton kötelező, s a tanulók tanulmányaikat közép- vagy emelt szintű érettségi vizsgával illetve nyelvvizsgával zárhatják. Szépek versenyeredményeink e tárgyból: büszkék vagyunk a tavalyi tanévben OKTV-n első helyezett tanulónkra, Koprás Mártonra, aki nemrég elnyerte „*Az év tanulója*” kitüntető címet is a középiskolás kategóriában Hódmezővásárhelyen.

A *német nyelv* a legtöbb tanuló által választott második idegen nyelv, s van *francia nyelvi* csoportunk minden évfolyamon. Mindkettőt kezdő és haladó csoportokban heti 3 órában tanítjuk, ami rendkívül kevés. Öröndöletes, hogy a nyelvi előkészítő osztályokban ez az óraszám emelkedett: heti 4 és 5 órában több eséllyel készülhetnek a közép és emelt szintű érettségi vizsgára, ill. nyelvvizsgákra. Német nyelvből városi és megyei szintű fordítási, szövegértési versenyeken tanulóink rendszerint első-második helyezést érnek el minden évben. Francia nyelvből – az elmúlt öt évet értékelve – kiemelkedik Domonkos Tamás OKTV 24., valamint Hajdú Dóra a dijoni egyetem Politikatudományi Versenyén elért 4. helyezése. Országos művészi fesztiválokon, megyei versmondó versenyeken, ill. városi kultúrtörténeti vetélkedőkön mindig tanulóink hozzák el a kiemelkedő

teljesítményért járó díjakat. Hatodik éve francia lektor is segíti a francia nyelv mind eredményesebb tanítását.

Két éve elindítottuk az *olasz nyelv* oktatását is heti 3 órában, elsősorban a tanulói igényekre válaszolva. Kialakulóban van egy cserekapcsolat egy olasz iskolával, aminek nagyon örülünk.

Korunk követelménye immár 2 vagy 3 idegen nyelv tudása, ennek próbál megfelelni az iskola, a nyelvtanár, és nyilván ennek a felismerésnek eredménye, hogy a tavalyi tanévben mintegy 95 tanuló szerezte meg a felsőfokú intézményekbe való bejutást is elősegítő, többletpontot adó középfokú C típusú nyelvvizsgát. Mind többen ismerik fel, hogy sok felsőfokú intézményben az idegen nyelveket felvételi tantárgyként is elfogadják, így a nyelvtanulásnak ilyen hozadéka is van, ill. lesz a jövőben is.

Az idegen nyelv nemcsak elengedhetetlen eszköze a kommunikációnak, de kultúrákövetítő funkcióval is bír. Iskolánk éppen ezért fontosnak tartja a tanult idegen nyelvek élő nyelvi közegének, az adott ország kultúrájának a megismerését. Hagyományos, több éves múltra tekint vissza *cserekapcsolatunk egy frankfurti iskolával*. A tavalyi tanévben *egyhetes angliai úton* vett részt mintegy 44 diákunk, angol családoknál kaptak elhelyezést, így alkalmuk volt – a tartalmas programokon túl – az angol nyelv gyakorlására is.

Szinte minden évben szervezünk tanulmányi kirándulást Franciaországba. Az elmúlt évben az angliai út végén két napot Párizsban töltöttek diákjaink, de számos más alkalommal jártak már a francia fővárosban, megismerték egyrészt a Louvre, az Orsay és a Rodin Múzeum művészi értékeit, másrészt a francia valóságot. Eljutottak tanulóink Mont Saint Michelbe, a La Manche partjára, Arromanches-ba, a normandiai partraszállás egyik helyszínére, Givernybe, Monet házába, Rouen városába és a Loire vidékére. Strasbourgban – az „európai gondolat” bölcsőjében – fogadtak bennünket az Európa Tanács intézményében is. 2001-ben, a *Magyar Kultúra Évében* egy sikeres pályázat jóvoltából testvérvárosunkban, Vallauris-Golfe-Juanban jártunk, és mintegy 600 néző előtt ízelítőt adhattak tanulóink kultúránkból: népdalainkból, irodalmi alkotásainkból, zenénkől, táncainkból.

Latinos tanulóink is több alkalommal jártak az „örök városban”, Rómában és Itália más városaiban egy-egy verseny keretében vagy iskolai szervezésben.

A Bethlen Gábor Református Gimnázium testnevelés- és sportéletéről

Szabó Zsuzsa Réka

A gimnáziumunkban a jelenlegi két testnevelő elődjeként olyan nagy tanárszemélyiségek rakták le a különböző sportágak alapjait, mint Banga Sámuel, Balogh Imre és Török Sándor. Tanítványaik közt számos kiváló vívó, tornász, kosárlabdázó, úszó, vízilabdázó volt található: Orbán Ferenc magasugró, Gyuricza József, Juhász Katalin vívók. Kosárlabdában válogatott játékosok voltak Bence János, Gabányi László. Majd később az iskolai csapat alkotta a városi csapatot is, hosszú éveken keresztül NB II-es bajnokságban szerepeltek.

Banga Sámuel testnevelő tanár idejében a vívás dominált az iskolai sportéletben, majd 1946-ban Balogh Imre vezette be a kosárlabdát, ami akkor új játéknak számított úgy az iskolában, mint a városban. Nagy népszerűségnek örvendett ez a sportág, napjainkban is nagyon sok tanulót vonz az iskolába a kosárlabda. A jelenlegi testnevelő tanárok (ifj. Balogh Imre, Polányi Géza) is ebben a sportágban tevékenykednek aktívan és folytatják az elődök által kialakított hagyományokat. Nagy gondot fordítottak arra, hogy az „ép testben ép lélek” jelszavát követve, ne csak a tanítványok fizikai felkészítésével tö-

rődjenek, hanem igazi sokoldalúan képzett diákokat neveljenek, akik később az élet minden területén megállják a helyüket.

Az iskolánkban az utóbbi 20 évben legnagyobb tömegeket megmozgató – mondhatjuk nyugodtan – sikersportága a kosárlabda volt, 11 alkalommal egészen az országos döntőig is eljutottunk, de számtalanszor szerepeltünk országos elődöntőkön is. A városi kosárlabda egyesülettel való együttműködésünk eredményeként a felnőtt csapatban, de az összes utánpótlás csapatban is szerepelnek tanítványaink. Mióta a gimnázium újra református lett, csatlakoztunk a RIDISZ-hez (Református Iskolák Diáksport Szövetsége), és megpróbálunk minél több sportágban a meghirdetett versenyeken részt venni. Eddig 4 alkalommal tudtunk indulni a kosárlabda kupán és háromszor sikerült az első helyet megszereznünk. Az utolsó alkalommal az ökumenikus kosárlabda bajnokságon a református csapatba 5 diákunkat is beválogatták. 2006-ban a mezőtúri úszóbajnokságon és a debreceni atlétikai bajnokságokon is részt vettünk, és indultunk református sakk és asztalitenisz versenyeken is.

A többi sportágat sem szeretnénk háttérbe szorítani, ezért mindenki számára biztosítjuk a versenyzési lehetőséget, ezt bizonyítják a különböző országos bajnokságokon szereplő atlétáink, küzdősportolóink, úszóink, sportlövőink, vízilabdázóink.

A rendelkezésre álló nem éppen optimális körülményeket szem előtt tartva eredményeink igen figyelemre méltóak, de a legbüszkébbek arra vagyunk, hogy délutánonként a különböző edzésekre, házbajnokságokra rengeteg diákunk áldozza szabadidejét, és örömmel, kipirult arccal mennek haza.

A Gimnázium kosárlabda csapata. A képen láthatók névsora balról: Polányi Géza testnevelő, Haddad Samír, Grezsa Csaba, Kovács Róbert, Szilágyi László, Balogh Imre testnevelő, guggolnak balról: Szilágyi Gábor, Demcsák Dávid, Martonosi János, Vass Péter

Aki nem próbálta, nem értheti...

Prikler György

Aki nem próbálta, nem értheti, miért jó a természet csodáiba belefeledkezni. Aki nem próbálta, nem értheti, miért jó egy napi gyaloglás, kerékpározás után pataokban fürdeni, este tábortűz mellett szalonnát sütni, tüzet ugrani, sátorban a földön edeset aludni. Aki nem próbálta, nem értheti, hogyan lesznek régi diákokból legjobb barátok, akik már a tanáruknak, diáktársaiknak szervezik a túrákat. Aki nem próbálta, nem értheti milyen az erdőben Isten teremtetett csodájáról bizonyosságot tenni, és milyen közel lehet a másik lelkéhez kerülni számítógép, TV, mobiltelefon nélkül is. Aki nem próbálta nem értheti, mennyivel többet lehet megismerni, megszeretni osztálytársból, tanárból, diákból; – renitens gondolattal élve – mennyivel többet lehet tanulni az Életről, mint az iskola falai között.

Ezekért a dolgokért viszem a diákjaimat immár tíz éve rendszeresen vízi, kerékpár és hegyi túrákra, és ismerkedem, barátkozom, gyönyörködöm, felüdülök, izzadok, szenvedek, bohóckodom, napozom, evezek, fürdöm, birkózom, kacagok velük. A természet szeretetét még mosonmagyaróvári gimnazistaként az ODK-s túrákon kaptam, az emberek szeretetét, kitartást, biztatást, fegyelmet és rendszeret Jézustól. Azóta küzdök azért, hogy ezeket az értékeket továbbadjam diákjaimnak.

Aki nem próbálta, annak különösen ajánlom, ha teheti, ne aggodalmaskodjon, ne féljen magától, diáktól, veszélyektől, fenntartásoktól, előítélettől, hanem gyorsan próbálja ki, milyen élményeket kaphat magáról, másokról, a Teremtőről. Biztosan tudom, a fáradságokat ezerszeresen fizeti vissza az Úr.

Sátorozás

Kiemelkedő versenyeredmények 2006/2007-es tanév

(összeállította Máténé Kis-Rácz Edit)

Latin nyelv OKTV	Koprás Márton 12. a Dvornik Zsuzsanna 12.a	1. helyezés 26. helyezés
Rajz és vizuális kultúra OKTV	Donnák János 11. a	6. helyezés
Angol nyelv OKTV	Bocsor Zoltán 12. e	26. helyezés
Fizika OKTV	Dudás János 12. d	15. helyezés
	Pósa László 12. a	24. helyezés
Református Iskolák XV. Országos Matematika Versenye	Győri Tamás 11. b Kovács Krisztián 8. a Berta Katalin 10. c Dudás János 12. d	1. helyezés 2. helyezés 2. helyezés 3. helyezés
KöMal Feladatmegoldó Verseny	Pósa László 12. a Berta Katalin 10. c Rárósi Dávid 10. c Dudás János 12. d	mérési feladatok, 9. helyezés elméleti feladatok, 6. helyezés elméleti feladatok, 7. helyezés elméleti feladatok, 3-4. helyezés
Református Iskolák Országos Fizikaversenye	Tóth Norbert 9. a Pósa László 12. a Gilicze Barnabás 10. c	1. helyezés 2. helyezés 2. helyezés
Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny	Hajdú Dóra 12. a	országos forduló: plakett jutalom
Szilárd Leó Országos Atomfizikai Verseny	Dudás János 12. d Pósa László 12. a	döntőbe jutott döntőbe jutott
Református Iskolák Országos Kémiai Versenye	Nagy András 7. a Kalla Béla 8. a Molnár Géza 9.a Tóth Anikó 10. d	1. helyezés 1. helyezés 1. helyezés „A legjobb laboros-díj” 1. helyezés „A legjobb laboros-díj”, „A legjobb feladatmegoldó-díj”
Bugát Pál Természettudományi Vetélkedő		országos csapat 2. helyezés országos csapat 15. helyezés országos csapat 16. helyezés
„Kémia előben, tárgyban, minden pillanatban”		országos csapat 2. helyezés
Református Gimnáziumok VIII. Országos Informatikai Versenye, Nagykorós	Bocsor Zoltán 12. e Sipos Tibor 12. d Gyermán János 12. d	1. helyezett 2. helyezett 7. helyezett
A Református Középiskolák Fiú Országos Kosárlabda Bajnoksága		1. helyezés

Önvallomás – 2006

Bajnóczy Éva

Az elmúlt négy évben voltam olyan szerencsés, hogy több alkalommal állhattam itt, ennél a mikrofonnál. Minden egyes alkalommal izgattott voltam, hiszen nem kis dolog, hogy rám bízta ezeket a feladatokat, és ennyi ember előtt kellett szerepelnem, még soha nem volt azonban ilyen nehéz a dolgom. Most négy csodálatos évet kellene összefoglalnom néhány percben, ami szinte lehetetlen.

Hogyan is kezdődött? Mikor 8. osztályban a jelentkezési lapot kellett kitöltenünk, egy percig sem volt kérdés, hogy a Bethlenbe jövök-e. A világ legtermészetesebb dolgának tűnt, hiszen szüleim minden gimnáziumi anekdotája úgy kezdődött, hogy: „*annak idején a Bethlenben...*” Így hát én is bethlenes lettem. Ez a hétköznapiokon, tanórákon néha oly lassan folyó idő, most mintha egyetlen pillanattá sűrűsödne össze. Lassan-lassan az én gimnáziumi történeteim is múlt időbe kerülnek, nem bővülnek újabb élményekkel.

Hogy én majd mi mindent fogok elmesélni az itt töltött időről? Az első bethlenes napom biztosan közöttük lesz. A mára oly ismerős, megszokott arcok akkor még teljesen idegenek voltak, szorongással töltöttek el. Az általános iskola nyolcévnyi babusgatása után szokatlan volt belecsöppenni ebbe az új, komolyabb, szigorúbb világba. Az a sok szép, nemes tradíció, az iskolatörténet-ismereti verseny, a Bethlen-estek, az ünnepek; amilyen különlegesnek tündek először, annyira az életünk részévé váltak. Ahogy teltek a hónapok, úgy derült ki, hogy ez a világ nem is mindig olyan szigorú és komoly. Az évek távlatába visszatekintve nagyon jól érezhető, hogy hogyan engedtek fel folyamatosan a tanár-diák viszonyok. Számomra annyira valószínűtlennek tündek, hogy azokkal a tanárokkal, akik től az első napon tartottam – hiszen annyira szokatlan volt még egy-egy addig nem tapasztalt stílus –, később mennyire jókat fogok beszélgetni, mennyire megértőnek, kedvesnek találom majd őket. Szép ajándék az élet től, hogy ilyen tanárain lehetnek. Ennyi különböző egyéniség, ennyi különböző ember. Volt, van mit tanulni tőlük a tananyagon túl is. Már más szemmel nézem a világot, mint négy éve. Ehhez az észrevételhez mindig tartozik egy arc, egy tekintet, egy mondat. Egy mosoly, egy összekacsintás, egy félmondat annyi csodálatos dolgot tud adni. Nem lehet eléggé megköszönni azt a rengeteg szeretetet, törődést és biztatást, amit ta-

náraitól kaptam. A dolgozatok végére oda biggyesztett „*Szép munka volt*” vagy „*Na még egy kicsit jobban*” akkor is erőt adott, ha éppen azt éreztem, hogy vége a világnak.

Az élet nem csak verőfényes napsütés, vannak borús, esős napok is. Minden valószínűséggel ilyenek is voltak az elmúlt négy évben, de ezek most csak messziről rémlenek. Soha nem unatkoztam, mindig sokat kellett tanulni és mindig volt valami verseny, amire készülhettem. Az én négy évemhez szorosan kapcsolódnak a felkészülések. Az iskolában töltött délelőtt után a hosszú, fárasztó, délutáni tanulások örök, szép emlékek. Mennyi új dolgot tanultam, mennyire más oldaláról ismerhettem meg egy-egy tanáromat.

Ahhoz hogy most itt állva azt mondhassam, hogy az itt töltött idő felhőtlenül boldog volt a családomon és a tanárokon túl az osztály is hozzájárult, a 12. c. Közhelynek tündek, de tényleg együtt sírtunk, együtt nevettünk vagy olykor mindkettőt egyszerre. Végiglapozva egy képzeletbeli albumot, sok kedves arcot látok, azokat, akik négy évig az állandóságot jelentették, akiknek minden reggel köszöntem. Az osztálykirándulások, a karácsonyi műsorokra való készülés, vagy a szalagavató összeállítása mind-mind olyan esemény, amelyek nélkül nem lenne teljes az életem. Ezek közül az egyik legkedvesebb a 11-es karácsony, amikor a saját műsorunkon egy kicsit mi is meghatódtunk a gyertyafényben.

Az utolsó évben felgyorsultak az események. Szalagavató bál, szerenád, ballagás és holnaputántól az érettségik. Az utolsó itt töltött hétnek is vége. Sokan, sokféle útravalóval láttak el bennünket.

Több tanárunk feltette a kérdést, hogy mi az a tudáson túl, amit a Bethlen Gábor Református Gimnáziumtól kaptunk? Nem igazán tudtunk mit válaszolni a kérdésre, és nem azért, mert nem kaptunk semmit. Épp ellenkezőleg, nagyon is sokat. Sőt, néha észre sem vettük, hogy valami életre szólót kaptunk. Hogy ezt a megfoghatatlant miként lehet egy szóval vagy egy mondat tal kifejezni, azt még mindig nem tudom. De talán elég, ha érzem, hogy ez különös, semmi mással össze nem hasonlítható, és hogy e nélkül nem az lennék, aki vagyok. Büszke vagyok arra, hogy az én történeteim is úgy fognak majd kezdődni, hogy: „*annak idején a Bethlenben...*”

Vallomás a Bethlen falai közt – 2007

Tóth Dávid

1.

Szaggatott léptek,
Tárt kapuk – és belépek, de...
Akadozva jár az óra...
Csörren a csöndből kitörő
Csengő; mekkora falak és mily kikötő!...
Ajkamon alvad a hang, minden szende szóra.
Tárt karok – én ölelném, de...
Ovni vagyok, és hogy támasszak –
így suttoztak a sánta falak.
Alvó szavak és ismeretlen falak.
Néztek, s várták, mi készül majd kezeim alatt:
Dadogó rigmus vagy mély gondolat. –
Akkor átfértem a tű fokán.
Nem akartam, nem is tudtam más nyomán
Törni utat a tudás ág-bogán.
Első vagy utolsó? Vers vagy utószó?
mindegy, csak én legyek...
a kezdettől mindig rettegek.

2.

Csendesen Reszketve Ereszkedtem
Szálkás Csöndjébe a falaknak.
Egyre Nagyobb Döntések Okán
éreztem: itt maradok.
Második év, és megláttam a napot,
fényétől egybefolytak a hónapok. –
Diák vagyok!
Mit érdekel a tanulás maga?
Hiába csattog a kötelesség ostora,
rágj, csak rágj, óh, idő tejfoga!
Mindennek magzata a KIMŰVELT EMBERFŐ.
Mért kell, hogy megértsd, még egy esztendő?
Hány visszhang hulljon hiába falaim alatt?
És én hányszor élek, hányszor lehetek szabad?
Hányszor tépte ki füstölgő foglyodat
A féktelen vágy, a ne tovább?
És hányszor szólt a lázadó gondolat,
hogy engedj, eressz el, nekem most kell a világ!

Hányszor mentem falaid közül büszkén, bátran, dél-
cegen? –
És hányszor hagytam a küszöbön ennen magamat...
Hányszor, hogy szótalán, félszegen
csak ültem és belém árkot rágott a bűntudat...

Hányszor támadtam azt, aki támogatott? –

Harmadik év és megtanultam
lekísérni a napot,
élni a mát, s figyelni a holnapot.

3.

És toll lett a kard és írtam,
Meneteltem és – talán – sírtam
is, és ha mást nem is,
Sorról sorra szőttem
egy hálót,
és saját versem foglya lettem.
Csontos ölébe dőltem a padnak,
okot kerestem minden okozatnak,
fájó és nem létező dolognak
értelmet adni:
A falakból egy kis részt kiragadni.

De Félbetörtek a sorok,
Otthagytak a gondolatok,
Rám törtek a rétes-rímek,
Tagbaszakadt kacat-képek,
Inat tépő rigmusok
és Szánalmas ritmusok,
Sziszegő félszavak!
mint Ittas rémalak
Mászott mind a toll alatt
és Ordított a gondolat:
már nincs új a nap alatt!
Csak kattog a csend,
óramű pontossággal,
a gyilkos rend dereng
és nincs sor, mely újat teremt,
nincs szó oly' jó,
egyszerű és nemes,
nincs, mit egy kőbe véshettek!

Szólj, fal, ne késlekedj!
Minek van vers a világon,
mért vagyok még a láthatáron?

Küzdeni, a legnemesbekért,
s ha véred az eszköz, hát szolgálja a célt! –
Figyelj, hisz holnap új nap kél,
alatta ötletek száza delel
Ne félj: a mára a holnap felel.

Negyedik év és megtanultam
várni,
falak közt alázattal járni,
s minden napban magamat
megtalálni.

4.

Pattog a perc és kattog a csend,
Illan egy szó, egy másik teremt,
Alkot az ész, a vágy szendereg,
Nézem az órát: kattog a csend,
Oszlik a köd, a mélység dereng.

Előttem a kapu, mögöttem
négy év. Halkan kiléptem.
És elmennék de... az ajtók tárva.

Komótosan ketyeg az óra,
mintha valamire várna.

Én indulnék, de...

megszólal:

csak úgy csobban
a csendből kitörő csengő,
pár tarisznya megremeg,
s én visszanezék:
mekkora falak és mily' kikötő!...

Isten Veled!

Önvallomás – 2004

Tóth Anna

Indulunk. Szemünkben könnyek, szívünkben fájdalom. Vállunkon tarisznya, lelkünkben szeretet. Szavak, arcok, emlékek, dallamok kavarognak mindent tudni vágyó elménkben; szavak, arcok, emlékek, dallamok kísérik a végtelen messzeségbe.

Búcsúzunk? Nem tesszük ezt! Őszinte szeretetünk által bennünk éltek tovább; veletek dobban a szívünk; veletek lépünk a jövő templomába; ti fogjátok majd kezünk, ha földre rogyunk, és ti szóltok ránk, hogy keljünk fel és induljunk tovább. Általatok válunk minden-kivé, általatok lesz otthonunk a mindenség.

Búcsúzunk? Nem tesszük ezt! Egy-egy könnyünkkel mosódtok örökre lelkünk vásznára, egy-egy mosolyotokkal válik színessé az életünk. Színek és évek tesznek minket gazdaggá, emlékeinkből építjük halhatatlan értékeinket.

Indulunk. Elszakadnak a gyermekvilágunkat behá-lózó, mesébe varázsló, gyémántcsillogású finom fona-lak; elnémulnak a csengőszavú, visszhangzó kristályter-mekben tovatűnő dallamok; és a valóság súlyos képei

lesznek úrrá álmodni kívánó, még gyermeki szívünkön. Acélpántos vaskapuk, kőbástyákkal védett várak állnak szemközt üveg-pajzsú vágyainkkal, álomszötte jövőnk-kel, de itt gazdaggá tett szívünk elszántan lépked hang-talan. Lassan és némán szeljük át az idő árját, örökké kirajzolódó arcotok tesz minket kitartóvá és erőssé.

Indulunk, mert mennünk kell, nem búcsúzunk, mégis búcsúzni kell. Szívetekben élünk mindig tovább, könnyeitekkel hullunk a földre, nevetéseitekkel kiáltunk majd az égre. Leírt szavaitokból nézünk vissza rátok, és énekekkel szállunk a megfoghatatlan végtelenbe.

Búcsúzunk. Szemünkben könnyek, szívünkben fájdalom. Vállunkon tarisznya, lelkünkben szeretet. Szavak, arcok, emlékek, dallamok kavarognak mindent tudni vágyó elménkben; szavak, arcok, emlékek, dal-lamok kísérik a végtelen messzeségbe. Halk madár-csicsergéssel és meleg napsütéssel olvadunk hirtelen az emlékezet állandóságába.

Némán élünk tovább szívetekben, nem szólunk többé: indulunk.

Szabó Magda Az ajtó című regényének elemző bemutatása (részletek)

Rácz Vera

Szabó Magda *Az ajtó* című megindító regénye először 1987-ben jelent meg, és hatalmas sikert aratott. Nem csak a magyar olvasóközönség fogadta örömmel. A 34 nyelvre lefordított mű főszereplője, a titokzatos, de annál szeretetreméltóbb Emerenc más országok olvasóinak szívében is rokonszenvet keltett. A szerzőt elismerésül a francia Femina-díjjal jutalmazták, s mára már színházi produkcióként is élvezhetjük a makacs házvezetőnő és az író nő szokatlan kapcsolatáról szóló történetet.

Szabó Magda gyakran szimbolikus, egyedi címekkel látja el műveit. Az ajtó a történetben központi szerepet játszó szimbólum. Zárható, így alkalmas a privát szféránk elszeparálására, de ugyanakkor nyitható is, hiszen bejáratként funkcionál. Aki előtt megnyitjuk az ajtót, azt a bizalmunkba fogadjuk, a lelkünkbe engedjük be, a titkainkat tárjuk fel előtte. Az ajtó tehát a bizalom, az önfeláldozó szeretet méltó jelképévé válik. A mű keretes szerkezetű, a rémálom, miszerint a rémült író nő hiába próbálja kinyitni az ajtót, a kulcs nem forog a zárban, az első és az utolsó fejezetben is megjelenik. Az író nő hatalmas büntudata, s az önvád az, ami előhívja éjjelente a szörnyű látomást.

A regény – legtöbb alkotásához hasonlóan – önéletrajzi ihletésű, de *Az ajtó*ban Szabó Magda sokkal kevésbé vonzó arcát mutatja meg. A saját hibáival is szembenéz. Eléri, hogy az olvasó együtt gondolkodjon vele: vajon mit kellett volna másképp tenni? A saját büntudata enyhítésére született meg e regény, hiszen – ha akaratlanul is –, de egy olyan asszony életének munkáját tette tönkre, aki meg nem született lányként tekintett rá.

A regény reális alapokra épül: Szabó Magda valóban alkalmazott egy Szűcs Julianna nevű háztartásvezető nőt. A mű kettejük kapcsolatáról szól, azonban nem a megszokott formában, hanem a munkaadó szemszögéből írja le a történetet. A háttérben megjelenik az író férje is, Szobotka Tibor, akinek az Emerencsel való viszonyát leginkább a távolságtartás jellemzi. [...]

Szeredás Emerenc: gyönyörű, beszélő név. Az emencia szó jelentése: hűsegesen szolgáló. Állóképessége, teherbírása már emberfeletti: amennyi munkát vállal, az öt embernek is feladná a leckét. [...] Idővel a külön-

háztartásvezető és az író nő között szoros kapcsolat alakul ki, ez a kötelék már-már az anya-lánya kapcsolatot testesíti meg. Az erős kötődés ugyanakkor két teljesen különböző világ, értékrend találkozását, összeütközését vonja maga után. Az író nő elmondása szerint, anyja, Jablonczay Lenke halála óta Emerencet engedte magához a legközelebb. [...]

Emerenc mitológiai alakká válik. Környezetében nem is számoltak az öregasszony esetleges elmúlásával, meg sem fordult fejükben az a gondolat, hogy Emerenc esetleg eltávozhat közülük. Hihetetlen ellenállása a halállal szemben is érvényes, korát csak becsülni lehetett, egyesek szerint életkora körülbelül nyolcvan évre volt tehető. Jelenléte a halál után is érzékelhető, mintha haragját, sértődöttségét a sírba is magával vitte volna. Amikor Grosmann Évike a sírját meglátogatta, az öregasszony mintha nem óhajtott volna elfogadni tőle a mécsest, a gyertya, ahogy fellobbant, abban a pillanatban ki is hunyt. A közöny más természeti jelekkel is érzékelhetővé vált: fuvallat, nyirkos hideg, szél támadt a lány közeledésére.

Emerenc életében is híres volt haragos indulatáról. Ez az asszony oly sok tragédiát élt át, s végül mindig egyedül maradt. Minden rigolyája egy-egy múltbéli traumára vezethető vissza. Az asszony érényei közé tartozott a bölcsség, amit hatalmas élettapasztalatának köszönhetett. „Nem hal meg olyan könnyen az ember, ezt tanulja meg, csak majdnem, aztán később olyan okos lesz attól, amit kiállt, hogy azt kívánja, bár még egyszer buta lehetne, tők buta” – mondta egy alkalommal Emerenc Magdának.

Emerenc hirtelen betegedett meg, talán le sem feküdt napokig, a havat söpörte, de mire befejezte, újra kellett kezdeni, mert az utca elején már újra vastagon ropogott a hó. Makacs természeténél fogva, és mert nem hitt az orvosokban, a gyógyszerek hatásában sem, nem ment el orvoshoz. Emerenc soha nem hagyta abba a munkát, ahhoz már nagy tragédiának kell bekövetkeznie, hogy feladja. Emerenc bezárkózott ajtaja mögé, s két hétig nem látta senki. Annál is inkább váratlan volt ez fordulat, mert Emerencet soha senki nem látta komolyabban betegeskedni. Magdán hatalmas felelősség volt, tudta, nem óhajt az asszony orvosi segítséget, a rábízott titkot, az ajtót sem akarta feltárni az egész utca

szeme láttára, de mindenképp segíteni akart rajta, hiszen Emerencnek segítség kell, még ha makacskodik is. Az életét akarta megmenteni. Végül az előre eltervezett akció során elérte, hogy résnyire kinyissa az ajtót, s az orvos és segítői erőszakkal hurcolták ki az asszonyt házából az utca szeme láttára. Az író nő mindemellett nem is lehetett jelen a viaskodásnál. Talán ez róható fel legnagyobb bűnének, mert akkor hagyta magára egy interjú miatt, amikor a legnagyobb szükségére lett volna rá.

Hazatérte után a felismerés, hogy az akció után nemhogy kinyílt ajtaja, de egyáltalán nem volt ajtaja Emerencnek, az írónőt szinte arcul ütötte. Az összes kíváncsiskodó, a barátai előtt szégyenítette meg, a hatalmas macskák mind szétszéledtek, a Fertőtlenítő Intézetet már csak az iszonyatos bűz, a rothadt, férges élelem és az ürülék keveréke fogadta. Az egykor oly makulátlan szoba bűzlött a mocsoktól, ami nem meglepő, hiszen az asszony agyvérzést kapott, megbénult, s napokig nem tudott magáról. Azzal, hogy Magda ilyen helyzetnek tette ki – még ha az élete megmentése érdekében is –, ezzel emberi méltóságában alázza meg. Egy közösség előtt vált lehetetlenné. A mindig tiszta Emerencet, aki egész életében bezárkózott, gyenge állapotában kiszolgáltatta, s régóta felépített, hosszú élet munkáját tette semmissé. Mi, akik már ismerjük Emerenc természetét, tudhatjuk, ez bizonyult az őt érhető legnagyobb, legmegalázóbb támadásnak. Emerenc szerint Magdának inkább hagynia kellett volna őt meghalni, mintsem elárulja. A házvezetőnő már évekkorábban is megfogalmazta: *„Tanulja meg, akinek lepergett a homok, azt ne marasztalja, mert nem tud az élet helyett adni neki semmi... csakhogy a szeretethez tudni kell ölni is, nem árt, ha megjegyzi.”*

Emerenc kórházba került, eleinte amnéziást játszott, annyira szégyellte magát. Állapota akkor mutatott rohamosan javuló tendenciát, amikor azt hazudta neki Magda, ne aggódjon, ő eltakarított mindent, nincs kitévé a szégyennek. Ekkor talán mi, olvasók is megdöbbenünk, a legsúlyosabb rész a hazugságok elhíterése, és az a jelenet, amikor megköszöni áldozatkészségét az írónőnek. A kórházból való szabadulás napja azonban rohamosan közelgett, mégsem akarták, hogy hazaérkezése után döbbenjen rá, az ajtaja feltárult, ruháit, bútorait elégették a fertőtlenítés következtében, macskái egytől-egyet elpusztultak, ezért kénytelenek voltak elmondani az igazságot. (Magdának kellett volna, de ő nem vállalta). A hír, a szégyen hallatán Emerenc rövidesen meghalt.

Emerenc mintha saját maga döntött volna haláláról is. Talán érezte, mindenkinek jobb lesz így, hiszen ha ki is kerül a kórházból, bénultsága miatt ápolni kell, teljes mértékben segísre szorulna, nem akar ő senkinek se gondot okozni ezzel. Úgy érezzük, nem ezt érdemelte az öregasszony. Az írónővel való kapcsolatának befejezését sem érezzük méltónak. Egész életében becsületes munkát végzett, s az egyetlen, szívéhez közel álló ember árulta el őt. Magdának védenie kellett volna őt, bármi áron is. Emerenc halála után Magda szemügyre veszi még megmaradt örökségét, azonban a pompás, régi bútorok, melyeket Grossmannék, a menekülő zsidó család hagyott – Grossmann Évike felneveléséért – hálából Emerencre, egyetlen érintésre kártyavárként omlanak össze, mintha sose lettek volna. A bútorok jelképezik a múltat, az emlékeinket. Nem zárhatjuk el a külvilág elől, folytonos ápolásra szorulnak, csak így válhatnak személyiségünk részévé. Ha nem tesszük, elporladnak, szétkorhadnak, védtelenné, kiszolgáltatottá válunk a külvilággal szemben. Ez Emerenc tragédiája – s talán ez szól az írónő védelmében is.

A mű súlyos etikai kérdéseket vet fel. Emerenc beteges elzárkózása a civilizációtól korántsem volt természetes. Neki különösen tragikus élet jutott, elvesztette szeretteit. Mindenkinek joga van a saját privát szférájára, de Emerenc rigolyái már végletesek voltak. Magda nem érthette meg, hogy az ő ajtaja sokkal fontosabb a saját életénél is, védenie kellett volna őt bármi áron is. Magda alkalmatlannak bizonyult a titok megőrzésére? Megérte-e erőszakkal kinyitgatni az ajtót? Egyáltalán, hagyhatjuk-e meghalni szántszándékkal a halni készülő?

Úgy gondolom, az írónő szívbeli gyónásáról szóló regénye mindenkit megérint: *„Bátran éltem idáig, meghalni is így fogok, bátran és hazugság nélkül, de ennek az a feltétele, hogy kimondjam: én öltem meg Emerencet. Ezen az se módosít, hogy nem elpusztítani akartam, hanem megmenteni.”*

Olvasóterem az iskola könyvtárában

Irodalmi és filozófiai hatások Sarkadi életművében (részlet)

Vidács Krisztina

Az epikus író drámaszerkesztő munkája

Nincs két egyforma művész a világon, ahogyan nem létezik két egyforma alkotói metódus sem. Vannak, akik az improvizáció eszközével élve hozzák létre műveiket, mások jegyzetek segítségével, többszöri javítás, átdolgozás után alakítják ki a darab végleges formáját.

„Epikus volt drámáiban is, csak ballatlanul erős tragédiaérzettel.” Az író módszere, melyet élete végéig alkalmazott: előbb egy novella vagy kisregény formájában „írtta magából az anyagot”. Méltán híres remekműve, az 1960-as *Oszlopos Simeon* egy befejezetlen kisregény formájában már 1948-ban élt: a majdani dráma művész hőse itt még egyszerű hivatalnok. Világát fokról fokra veszíti el. Állását felmondják, szeretője elhagyja, Jób elhúzódik tőle. Új szeretője, Zsuzsi elhagyja, Bálint, Zsuzsi férje lelövi, de nem hal meg. Egy éles eszű, de a világgal minden kapcsolatot elvesztett ember naplója. Az életműve másik csúcspontját képező *Elveszett paradicsom* is rendelkezik epikus gyökerekkel: a dráma megírása előtt a *Bolond és szörnyeteg* című regényben szerepelteti Sebők Zoltánt. Munkájához több korai novellájának és novellatörzsekének (*Tavaszi történet, Önzők, A végiggombolt mellény*) elemeit is felhasználta. Ez utóbbi darabnál nincs olyan nagy időbeli eltérés az epikus és drámai alkotás között, mint az *Oszlopos Simeon* esetében. A regény csupán néhány hónappal előzi meg a drámát, csakúgy, mint egy 1959-es hangjáték.

Ma is izgatónak aktuális hőseinek, Kis Jánosnak és Sebők Zoltánnak a figurája végigvonul Sarkadi egész életművén. Több mint egy évtizeden át, különböző formában és néven jelen voltak az író műveiben, hogy alkotó pályájának csúcspontjára kikristályosodva elnyerjék végső alakjukat. Sarkadi első, kiforratlan drámájában, a szárnypróbálgatás jegyében született *A próféta*ban (1943.) a főhős, Virág körvonalazza a későbbi holtpontszituációban vergődő szereplők alakját. A *Tanyasi dúvad* című kisregény hőse, a korabeli kritika által „modernizált Túrri Dani”-nak nevezett Ulveczky is magán hordozza az önmagunkkal küzdő karakterek tulajdonságait. Elvben adott a kiteljesedés, a kor szintjén való

értelmes élet lehetősége. A *Komédia Balassi Menyhárt árultatásáról* című, 1948-as hangjáték egy XVI. századi ismeretlen magyar szerző művének feldolgozása, melyben szintén a Kis János-i cinizmus, rosszra rosszat fordító magatartás nyilvánul meg. Márkus Béla szerint Sarkadi életművében Balassi Menyhárt alakja áll legközelebb Kis Jánoshoz. A két híres szereplőn kívül vannak más, kevésbé ismert visszatérő alakjai is életművének: Gerzson, a vak koldus *A próféta* után az 1958-as *Ház a város mellett* című, válságszituáción alapuló drámájában jelenik meg újra, vak koldus-művészként, aki gyönyörű fonott és kerámia dísz tárgyaival megörvendteteti Klári szívét. Komor világot ábrázol ebben a művében Sarkadi, melyben az emberség, jóság vak koldusként tántorog. Egy másik, szintén részvétet ébresztő, rokonszenves figura a *Párbaj* című, 1954-es, befejezetlen alkotás Marija, a fiatal özvegyasszony, aki halott férje szüleivel él, cselédmunkát végez, miközben boldogságról álmodozik. A szereplő egy évvel később a *Szeptemberben* tér vissza, és a mű végén új szerelemre talál Veres tanító személyében.

A *Két malomkő között* és a *Szerelem* című 1950-es elbeszélések, valamint a *Feketék kilenc holdja* című hangjáték képezik alapját az *Út a tanyákról* című drámának (1952), melyet a közönség a színházi előadáson viharos tapssal fogadott, ám az utókor kritikája elmarasztal. Ez a gazdag líraiságú darab volt Sarkadi legkedvesebb drámája, melyet, rendhagyó módon, néhány nap leforgása alatt egy galyatetői családi nyaraláson írt, két oldalba összesűrítve.

Vallásos motívumok Sarkadi drámáiban

Sarkadi alkotói pályájának nagy része, az első szárnypróbálgatások időszakát leszámítva, az orosz megszállás utáni évekre, a szocializmus Magyarországra érkezésének idejére tehető. A kor ideológiájának a vallás háttérbe szorítása volt a célja, ennek ellenére, ha burkolt formában is, a szépirodalmi alkotásokból nem vett ki teljesen a vallásos tartalom. Sarkadi Imre a nagy múltú debreceni Kollégiumban végezte tanulmányait, az iskola szellemisége maradandó nyomott hagyott műveiben.

Tarján Tamás volt az első, aki a korai Kőműves Kelemen-töredékek szerzőjében meglátta az őskeresztény dogmákhoz visszanyúló író. A töredékek egyik színpadi felfogásában a Kelemen-Boldizsár szembeállítás Krisztus és Júdás vitájára emlékeztet; kiemelte, hogy az áldozat- és megváltásmotívumon túl a tizenkettes szám, valamint az utolsó vacsorára utaló jelenet is a misztériumhoz közelíti a drámát.

Az életműve csúc sát jelentő drámák, az *Elveszett paradicsom* és az *Oszlopos Simeon* is rejtenek biblikus motívumokat. Az *Elveszett paradicsom* című remekművében már a cím is árulkodik a bibliai Teremtés könyvével való párhuzamáról. Sebők Zoltán vétett az isteni törvény ellen – bár akaratán kívül, de megölt egy embert. Büntetése, a jogrendszer és a morál szabályai szerint is, jelenlegi társadalmi pozíciójából való elmozdítás és szabadságvesztés. „Nem ismertem magam fölött törvényt mást, mint a saját magam törvényét – s most se ismerék. Erkölcs, társadalom törvényét – magamra nézve kötelezőnek nem éreztem, evék a tiltott gyümölcsből, s ez gyümölcsből, ahogy a halotti beszéd mondja: halálut evék. Kiűztem a paradicsomból.” A dráma cselekménye rokonítható Madách *Az ember tragédiájának* egyes színeivel, ahol Éva képviseli a mind mélyebb kétségekbe süllyedő Ádám számára a mennyei szférát, a boldogság utolsó mentsvárát. Ilyen mentőangyal Zoltán számára Mira is.

A nagyvárosból, luxusból menekülő, kárhozott lelkű Sebők Zoltán hosszú idő óta először tér vissza apja szerény vidéki otthonába, ahol szeretetre, megnyugvásra lelhet. Ez a motívum szoros párhuzamba állítható a Lukács evangéliumában olvasható tékozló fiú történetével. Tékozló az ifjabb Sebők, mert visszaélt a kezébe adott tudással, vétett a törvény és az erkölcs ellen, s meg gondolatlan módon nem használta ki Istentől származó kivételes tehetséget.

A dráma megnyerő, bensőséges családi körének tagjai, a még mindig aktív életmódot folytató, bölcs, hetvenöt esztendőes apa, krisztusi korban járó fia, és a tizenkilenc éves, üde, tiszta szívű Mira a szentháromságra emlékeztető nemzedéki szimbólumot juttatnak eszünkbe. Ők hárman nemcsak a szentséget, hanem az emberséget is képviselik: Zoltán a végzetes hiba előtt a gyógyításnak élt, Mira építészetet tanul, mely az egyik olyan vívmánya, melyben a fa, kő, fém megmunkálása által megmutatkozik az emberiség különleges helye a teremtésben.

Másik késői remekének címe: *Oszlopos Simeon*. Ezt a korai keresztény aszkétát a vallástörténetből ismerhetjük: száműzte magát az emberi társadalomból,

egy oszlop tetején, a sivatag forróságában állt harminc évig. Kis János is ilyen ember: sértve érzi magát a világban.

A műben az értékvesztés, a negatív esztétikai minőségek: cinizmus, ironia, abszurd, groteszk dominálnak, melyek sűrűjében nem könnyű megtalálni a keresztény szellemiség értékközpontú megnyilvánulásait. Kis ivócimborává degradálódott barát-maradványa, Jób iszákos és parázna, mégis alakját nevének beszédes volta ellenpontozza. Ő az egyetlen, aki még utoljára felkeresi cimboráját. Máriának, János szeretőjének is hasonlóan ellentmondás feszül karaktere és neve között. Vinczéné elmondásából kiderül, hogy feslett életű nőszemély, Kis számára nem a szerelmet, csupán a „bűvölő fecsegést” és a testiséget jelenti, nem képes hatást gyakorolni a férfirra, sem lakásukban, sem saját életében nem képes rendet teremteni. Tanúnak érkezik a gyilkossági kísérlet pillanatában, valószínűleg a lelkiismeret szólalt meg benne. Karjaiban tartja az élet és halál mezsgyéjén álló Kist, mint Szűz Mária a keresztfa alatt fia holttestét.

„*Video meliora proboque, deteriora sequor...*” – Belátom és igyekszem a jóra, de a rosszat követem. A keresztény filozófia alapjait hordozza magában a dráma egyik kulcsmondatának számító kifejezés. Az ember születésétől fogva bűnös, és csak az isteni kegyelem segítheti, hogy büntetlenül végezze életét.

Felhasznált szakirodalom

- Csetri Lajos: *Sarkadi Imre drámái*. In. Tiszatáj 1974/8.
 Fülöp László: *A kezdeményező író*. In. Alföld 1981/12.
 Hajdú Ráfi: *Sarkadi Imre*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.
 Hima Gabriella: *Determináció és szabadság – Egzisztenciális vonások Sarkadi Imre életművében*. In. Alföld 1981/12.
 Márkus Béla: *Átdolgozások kora*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1996.
 Sarkadi Imre: *Drámák*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.
 Sarkadi Imre: *Körhinta*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981.
 Siklós Olga: „*A dráma a legszemélyesebb műfaj*” – *Sarkadi és a dráma*. In. Alföld 1981/12.
 Simon Zoltán: *Sarkadi irodalomszemlélete*. In. Alföld 1981/12.
 Tarján Tamás: *Kapcsolatok és viszonyok Sarkadi Imre két drámájában*. In. Alföld 1981/12.
 Veress József: *Sarkadi és a film*. In. Alföld 1981/12.

A város, a kezdetektől Utópiáig

Göbölös Zsuzsann — Kozák Gábor — Pósa László

Kutatásunk középpontjában a város áll. A város, amely egyidős az emberi gondolkodás szabadságával, a város, amely végigkísérte az emberiség utolsó 7000 évét, és fejlődése elválaszthatatlan tőle, hiszen kölcsönösen hatottak egymásra. Ezért nem lehet csupán épületekről és szerkezetekről írni, mert a várost az ember teszi azzá; a város struktúra és funkció külön nem választható, termékeny összessége. Termékeny, hiszen a csak a városban megtalálható gyökértelenség az alkotói szabadság elengedhetetlen kelléke, valójában ennek köszönhetünk mindent, amit magunk körül látunk. Város nélkül nem lenne a mai formában ismert tudomány, művészet és társadalom. A város találkozóhely, ahol nemcsak áru cserél gazdát, hanem eszme és tudás is, mint a történelem folyamán mindig. Mindent összevetve a mai város mégsem tökéletes, talán nem is lehet az. A tanulmány végén mégis megkísérlünk egy jobb, tökéletesebb várost bemutatni, okulva az eddigi hibákból, a működő és jó dolgokat nem elvetve. Ezen esszé terjedelmét figyelembe véve viszont valamelyest mégis korlátoznunk kell szempontjainkat, főleg a szerkezet szempontjából közelítünk a városhoz. [...]

A tökéletes(ebb) város

Ha várost szeretnénk tervezni, először is ideális helyet kell találnunk neki. Minden várostervező felállít néhány kritériumot, ami alapján dönt. Íme az enyéim.

Ha megnézzük az első településeket, akkor könnyen észrevehetjük, hogy azok kivétel nélkül, (egy-től-egyig) víz mellé épültek. Nem véletlen, hiszen a víz minden korban az életet jelentette, csupán a technikai fejlődés tette lehetővé, hogy meghódítsunk olyan területeket, ahol közvetlenül nem található meg az életető folyadék. Ezért vagyok azon a véleményen, hogy a tökéletes városnak elengedhetetlen kelléke a nyílt víz, legyen az folyó vagy tó. Ez az évezredek kötődés figyelhető meg akkor, mikor olyan városban járunk, amit a puszta közepén húztak fel. Egyszerűen hiányzik valami, még ha nem is tudjuk megnevezni vágyódásunk tárgyát.

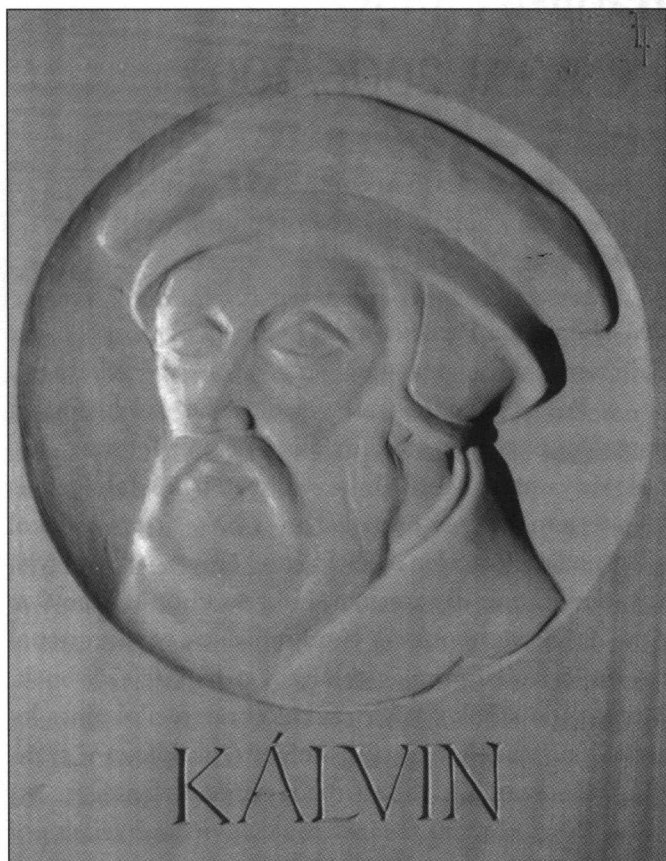
Tehát a legfontosabb az, hogy kellően nagy mennyiségű víz, lehetőleg folyó mellé épüljön, egyrészt az

állandó ivóvízellátás, öntözés, vízi kereskedelmi utak miatt, továbbá a folyó üledéke kiváló termőföldet biztosíthat, ha pedig igazán nagy a folyó, akkor erőmű építése is lehetséges.

Hogy minél több alternatív energiaforrást tudjunk kiaknázni, előnyös lenne, ha viszonylag állandó szelek fújnának. Ezenkívül még a geotermikus energia van elérhető közelségben, ami vulkanikus területen fordul elő, így egy kialudt vulkán mellé helyezném városomat, ahol még aktív utótevékenység zajlik, így el lehet látni a várost termálvízzel, ami több szempontból előnyös. A vulkanikus talaj termőföldnek sem utolsó. A hegy lábánál elhelyezett várost megkímélnénk az energetikailag hasznos szél-től. Miután kiválasztottuk az ideális helyet, át kell alakítani a környezetet. Először is a vízi erőművet építeném fel, ez biztosítaná a további építkezések energiaellátását.

Eddig nem említettem, de a város nem közvetlen a folyó mellé épülne, mivel egy visszaduzzasztott folyó túl nagy, így az emberek nem éreznék annyira magukénak. Ezért lecsapolnám a folyót, és egy mesterséges folyórendszert vezetnék át a városon, 30-40 m maximális mederszélességgel. Úgy hálózna be a víz a várost, mint testet az erek. Emellett a folyóból a vízedények elve alapján számos tó hozható létre. A város megtervezésekor ügyelni kell arra, hogy a szélcsatornák némelyike átfújjon a városon, megszabadítva azt az esetlegesen előforduló káros szmogtól.

Most pedig ugorjunk egy nagyot az időben és járjuk körbe a kész várost. Ezen város egyik alapelve, hogy elsősorban az ember, a lakos igényeit tartja szem előtt és nem az autót. Ezért a nagy alapterületű, közel 7 km sugarú, kör alakú belvárosban egyáltalán nincs autóforgalom. Az utcák a gyalogosokra vannak méretezve, szélesek, világosak és zöldek. A belvárost meghatározza a sok víz és növény, mégsem veszti el városias jellegét. Ezt a következőképpen gondoltam elérni. Az építőanyagok közül a betont és az aszfaltot kell mellőzni a burkolás során, kő, fa, acél, üveg és díszburkolatok nagy mennyiségben használhatóak. A belvárosi épületek négy-öt emeletes lakóházak, melyek stílusukban visszanyúlnak az 1800-as, 1900-as évek építészetéhez.

Fekete János, Kálvin

Sajnos a teljesen mesterséges városnak van egy óriási hátránya: nincs történelme, régi épületei, ezért létre kell hozni ilyen épületeket. Wolf Schneider szerint: *„Ma csak akkor tervezhető szép város, ha például a nápolyi öböl szolgálhat háttérül, vagy kapcsolódni lehet a régi városmag ráánk maradt szépségéhez.”*

Ezt a hiányosságot egy módon tudjuk kiküszöbölni: ha létrehozunk olyan épületeket, amilyeneket már évszázadok óta nem emeltek. A történelmi városmagot helyettesítjük egy építészeti kalendáriummal, ahol megelevenednek a világ építészeti csodái, új alakban. Ilyen lenne például az egyik folyócska partján emelt mediterrán városrész, vagy odébb egy kisebb piramis.

Wolf Schneider mondja még azt is, hogy a közvetlen hasznát nem szolgáló, szép épületek nélkül a város sivár, a városi higiénia könnyen vezethet unalomhoz.

Az ember lelkének és szemének szüksége van hatalmas, szép épületekre, melyeket megcsodálhat. Ebben bizonyos fajta kettősség figyelhető meg, hiszen egyrészt az emberi szellem, elme nagyságát hivatottak jelképezni, másrészt viszont önkéntelenül is hangsúlyozzák az ember parányi voltát. Eből következően nem körültekintően alkalmazva a

monumentalitást, szorongást idézhet elő. Ilyen célt szolgál Orwell 1984 című regényében a négy piramis.

A probléma az, hogy manapság viszont másként vélekednek az emberek: *„Az egész keresztény világban évtizedek óta nem jött létre egyetlen a városképet döntően meghatározó templom. (...) Elképzelhető-e, hogy ma olyan monumentális, közvetlen anyagi érdeket nem szolgáló építményeket alkossanak, mint az Arc de Triomphe, a Brandenburgi-kapu, vagy a müncheni Königsplatz épületei?”* (Wolf Schneider) Folytathatnánk hosszan a sort és sajnos minden olyan műremek megemlíthető itt, ami a 17. század óta épült, és ami miatt felkeresünk egy-egy várost. Ezt a hibát nem szabad elkövetnünk, bátran alkalmazni kell letűnt korok csodálatra méltó építészeti stílusait, a túlzott funkcionalizmus pedig elvetendő.

Belvárosunk tömegközlekedésére nagy hangsúlyt fektettem, hiszen óriási alapterületű és autó nem közlekedhet benne. Villamosok, metrójáratok, a belvároson kívül pedig autóbuszok szállítják az embereket. Talán még izgalmasabbá teheti a kis tavacs-kák és parkok mellett a városmagot, ha jelentős mértékű szintkülönbséget iktatunk be, így lehetne akár egy „spanyol lépcsőt” létrehozni, vagy egy utcasarok mögött megbújhatna egy ókori görög színház.

Néhány szót ejteni kell a teljes város közlekedéséről. A belváros alatt húzódik néhány főbb útvonal, hogy ne kelljen az autósoknak megkerülniük a teljes városmagot. A város alapvetően körszerűsített, viszont nem a hagyományos értelemben. Itt nem kör alakú a körút, hanem inkább a cirkula fogazatára hasonlít, ennek nem titokoltan forgalomlassító szerepe van. Ahol a gyalogos és a közút találkozik, ott a gyalogosnak van elsőbbsége, tehát nem a gyalogos kel át felüljárón, hanem az autó halad át alagúton. Ezenkívül a belső körútból induló sugárutak hatsávósak, melyeket közepén széles sétány választ el egymástól, a klasszikus boulevardok mintájára. A többi lényeges szerkezeti változtatást tervrajzon kívánom bemutatni.

Ügyelni kell arra, hogy a város ne váljon monotonná, élhető és szép legyen, amit úgy lehet elérni, hogy nem bízzuk a város megtervezését egy ember ízlésére, hiszen az sosem vezet jóra (Brasília-Niemeyer).

„A megtervezett város akkor szép, ha a tervezés nem törekszik arra, hogy minden egyes kunyhóra is kiterjeszkedjék” (Wolf Schneider).

Munkanapló

Rajz – vizuális kultúra OKTV 2006/2007

Donnák János

„METAMORFÓZIS”

Irodalmi élményeim között kiemelt helyet foglal el Dante *Isteni színjáték* című hatalmas alkotása. Pályázatom témájaként a mű hármasságát – Pokol, Purgatórium, Paradicsom – vettem alapul. Az *Isteni színjáték* szinte térképszerű módon jeleníti meg a túlvilág eme három szféráját. Lépcsőzetesen mélyülő, vagy éppen emelkedő kúpszerű terekben helyezi el a kárhozottakat, a Purgatóriumban szenvedőket és az üdvözülteket.

Pályázatomban a három helyszínt egyetlen képben kívántam megjeleníteni, bizonyos fokig ragaszkodva a Dantei elképzeléshez. Legalul a Pokol sötét világát jelenítettem meg, vulkánkráter szerűen. Elképzelésem az volt, hogy a lehető legkifejezőbben érzékeltessem a Pokol reménytelenségét, a Purgatóriumban szenvedők reményét és a Paradicsom ragyogását. Mindezt úgy kívántam megvalósítani, hogy az egyes szférák metamorfózisszerűen változnak át egymásba.

A megoldáshoz nagy festők ismert képeiből válogattam a legkifejezőbb részleteket. Nem kívántam túl sok alkotásból összekomponálni a pályamunkámat, mivel az egyes szférák lényegét egy-egy jól kiválasztott alkotással is elégségesnek tartottam megjeleníteni.

Első feladatomban volt a megfelelő kompozíciós forma megkeresése. Különböző vázlatok elkészítése során nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a szokványos téglalap alakú képforma nem alkalmas mondanivalóm kifejezésére. Dante elképzeléséből kiindulva a kúpformát leginkább megközelítő háromszög alakú képforma tűnt a legideálisabbnak. Ebben alul gondoltam elhelyezni a Poklot, középpontban a Purgatóriumot, legfelül pedig a Paradicsomot. Hogy a pokol lefelé szűkülő világát érzékeltessem, Dantéhoz ragaszkodva szűkülő sötét krátert képzeltem el az örök kárhozat színhelyéül. A Purgatóriumot a Pokol fölött helyeztem el én is, mint a szenvedés olyan helyszí-

nét, ahonnan a Paradicsomba nyílik az út. Végül a Paradicsomot teljes ragyogásában gondoltam érzékelteni.

A Pokol világának megjelenítéséhez fel kívántam használni pusztuló, öreg fűzfáról készült fotóimat, tanulmányaimat. Munkámhoz több fényképfelvételt is készítettem, ez már önmagában is biztosította a Pokol világának reménytelen és félelmetes környezetét, amelybe egyetlen figurát illesztettem. Hosszas kutatás után *Otto Dix: A háború triptichonja* című művének egyik rettentő omló hullafiguráját találtam a legkifejezőbbnek. Munkámon a Pokol lefelé szűkülő krátere alul nincs lezárva, hanem a képen túl is folytatódik kifejezni szándékozván ezzel a kárhozat teljes reménytelenségét.

A Purgatórium ábrázolásánál egyrészt érzékelteni szándékoztam az ott lévő lelkek szenvedését és egyben reményét is. Ehhez a legkifejezőbb képnek *Gériacult: A medúza tutaja* című festményének kiemelkedő, integető csoportját választottam. Ez a csoport egy felfelé törő gúla formát alkot, amely szintén rokon Dante elképzelésével. Mindez a sötétségből emelkedik fokozatosan a világosságba.

Végül a Paradicsom szféráját Michelangelo a Sixtus-kápolnában lévő *Utolsó ítélet*ének, ítélező Krisztus alakjában találtam meg. Krisztus alakja nagyobb, mint a képemen szereplő emberi alakok, ezáltal is szemléltetve isteni mivoltát. Figurájával kívántam érzékelteni ítélező szerepét, amely a lelkeket a Pokolba, vagy a Purgatóriumba juttatja ügyelve arra, hogy fénylő figurája nyitott Mennyet biztosítson az üdvözülteknek.

Ily módon a metamorfózis a három szféra egymásba való átmenetével valósul meg, az ismert képek témái pedig új helyszíneken, új összefüggésben biztosítanak lehetőséget elképzelésem megvalósításához.

Bethlen Gábor Református Gimnázium

Szent László-herma (részletek)

Bodó Péter

A győri székesegyházban őrzött Szent László-herma minden kétséget kizáróan egyik legnagyobb, és egyben egyik legismertebb nemzeti kincsünk, melyre méltán lehetünk büszkéek. A herma, mint a szent-csontok tartója, szoborportrészzerű megformálásával az 1192-ben szentté avatott I. László királyunk (1077-1095) arcképét jeleníti meg; talán még az Árpád-ház uralkodó-férfiúinak arcvonásait is tükrözi.

A ma látható herma nem biztos, hogy az, amit még III. Béla korában készítettek, és amit egy 1273-as forrás is említ. Van olyan vélemény, hogy az eredeti herma megsemmisült (erről szól egy 1406-os oklevél), és annak pótlására, valamikor a 14. század végén, illetve a 15. század elején újat kellett készíteni. Mások szerint viszont nem semmisült meg, szerintük az oklevél szövege túloz. Van még egy olyan álláspont is, mely nemcsak, hogy 14. századnak tartja a hermát, de még tovább is megy: Kolozsvári Márton művének mondja. Marosi Ernő szerint: *„E feltételezésnek mindössze annyi alapja van, hogy a szentnek csakugyan volt korábban is fejerekljetartója Nagyváradon, s a szobrász testvérek valóban elkészítették álló, valamint lovas szobrát. Valamilyen ikonográfiai folytonosság tehát kétségteljesen feltételezhető a korai és a késői fejerekljetartó között.”*

Stílus szempontjából is kérdéses a herma. Ezért érdemes magát az anyagot, illetőleg a díszítési módot is figyelembe venni: ez pedig nem más, mint a sodronyzománc. A sodronyzománc eredetének kérdésére több alternatívát is felhoztak a kutatók, egy-egy esetben megállapítani azonban alig tudtak valamit. Beke László is írja, hogy a sodronyzománc származását illetően megoszlanak a vélemények „... közülük három hipotézist kell figyelembe vennünk, melyek közül mindeddig megnyugtatóan bizonyítani vagy cáfolni egyiket sem lehetett...”. Ezek a feltételezések pedig a következők: bizánci eredet; észak-itáliai eredet; magyar eredet. (Felmerült a német eredet is, de ezt hamar elvetették a kutatók.)

A Szent László-herma zománcokkal és drágaköberakásokkal díszített, különböző módon megmunkált, vastag aranyozott ezüstlemezekből készült. Teljes magassága 64,7 cm. Előlnézetből a szélessége az alján 51,4 cm; oldalnézetből pedig 21, 8cm széles.

A rendkívül szabályos alkotás kompozíciója egy egyenlő oldalú háromszög, melyet a mellkas aljának két végpontja és a szemöldökök találkozási pontja (valójában az orrnyergen) rajzol ki.

Négy fő részre tagolódik: 1.) sodronyzománcal díszített, félköríves domborulatú **mellkas**; – 2.) kissé lapított henger formájú **nyak**, és az ahhoz tartozó nyakgyűrű, –3.) az életszerűen megmintázott **fej**, és 4.) az azt díszítő **korona**.

Ami igazán szoborrá teszi a Szent László-hermát, az a – feje. Előtte állva engem is megkapott kisugárzása. Bennem is felmerült a kérdés, hogy miért érezhetjük a herma kompozíciójának összhatásában, a középkori székesegyházak ünnepi emelkedettségét, megrendítő etikai komolyságát. A választ abban találtam meg, hogy az egész Szent László-herma is pontosan megszerkesztett és kivitelezett mű, akárcsak a katedrálisok.

Hogy stílus szempontjából könnyebben elhelyezhessük a Szent László-hermát, az arckifejezését összehasonlíthatjuk más arcábrázolásokkal is. Erre talán legalkalmasabb a Kolozsvári-testvérek által megformált – Szent György-szobor feje, hiszen annak arca főbb vonásaiban hasonlít Szent László szobor-arcára (nyitott száj, felhúzott szemöldök). Azonban lényeges eltérések vannak köztük: jóval hullámosabb, borzoltabb, kevésbé rendezett Szent György haja. Tudjuk, hogy harc hevében legyőzte a sárkányt, és a kifejtett küzdelmes erő tükröződik arcán, s ez alakítja tekintetének összes vonását. Homlokának ráncai sokkal erőteljesebbek, jobban kiemeltek, és száj-tartása is megfeszítettségéről tanúskodik. – Ezzel szemben Szent László arca kisimultan összeszedett, csodálkozó jósaos szigorúságot tükröz. A két szobor-fej különbözősége két stíluskorszakot is jellemez (gótikus és román).

Itt említem meg azt a másik híres fejábrázolást, amely szintén az Árpád-házi királyok arcvonásainak hordozójaként ismert: a kalocsai királyfejet. Érdemes összehasonlítani a Szent László-herma szobor-portróját a kalocsai királyfejjel. Mindkettőre jellemző a hosszú, széles orr, a viszonylag széles arc, és a széles homlok és a szemzugok közötti nagy távolság. Valószínű tehát, hogy az Árpádokra valóban a felsorolt arcvonások voltak jellemzőek.

Szent László hermája

Mint tudjuk, a Szent László herma egy ereklyetartó mellszobor, melynek hivatása, hogy szentté avatott I. László királyunk néhány földi maradványát magában foglalja, és hűségesen őrizze. Azok a bizonyos csontmaradványok azonban, melyeket ereklyének nevezünk, nem közvetlenül a látható mellszoborban vannak, hanem a hermán belül egy kisebb ezüstitokban (körülbelül az áll magasságában voltak az 1884-es restauráláskor). Ez a kis tok, a tulajdonképpen ereklyetartó a „szoborszerűen érvényesülő herma reprezentatív kialakításával szemben lényegesen eltérő fel fogású.” A tok alja sima és két fogantyúval van ellátva. Oldalának díseit szabályos közönként elhelyezett, eperszemekre emlékeztető domborulatok alkotják, felső része pedig hajlított keresztpántból áll össze. A keresztpánt közepén (a keresztben) négyzethálós mustárból álló háttér előtt a trónoló Krisztus alakja látszik, a kereszt szárain pedig a négy evangélistaszimbólumot (Máté, Márk, Lukács, János) találjuk.

A mester, vagy mesterek kérdése az egész herma esetében is bizonytalan. Ugyanis óvatosan kell kezelnünk a mester-kérdést a középkori műveknél: szinte soha nem mehetünk biztosra a mester meghatározásánál, ugyanis akkoriban a tanítvány a mesterének technikáját utánozta, nem léteztek sajátos

technikák. Így nem lehet egy művet határozottan egy emberhez kötni.

Feltűnő a különbség a mell palástjának hálómintája valamint a fej kidolgozása között: a mellkas nagyságrendekkel elnagyoltabb, valóban, mintha nem is ugyanaz a mester készítette volna a két részt. Elképzelhető, hogy a mellkas a 14. században lett hozzáillesztve a már meglévő fejhez; a mellkas elkészítését körülbelül egy időre tehetjük az új nagyváradi székesegyház építésével – valóban logikusnak tűnik, hogy ha már a katedrális pompásabb lesz, akkor annak legnagyobb kincse is legyen még csodálatosabb, s ez lehetett az indok a mellkas elkészítésére.

A herma feje nem ízig-vérig ötvösmű, nem verbeli ötvös munkája. Inkább hasonlít egy kiemelkedő tehetségű, magabiztos kezű szobrász művére, mintsem egy ötvösére. Ha pedig eljutottunk erre a pontra, talán azt is megkockáztathatjuk, hogy kijelentsük: elképzelhető, hogy a síremlék és a herma fejének készítője egy és ugyanaz az ember volt: Dénes mester. Ha tehát abból indulunk ki, hogy a fejet valóban már a szentté avatás korában elkészítették, és abban az ominózus tűzvészben csupán annyira sérült meg, hogy ki lehetett javítani, akkor igazolást nyerhetnek azok a túlnyomórészt későromán stílusra utaló jegyek, mint például a szakáll és a haj említett párhuzamosan szedett fűrtjei, illetve a bajusz kunkorodó vége. Úgy gondolom, hogy az imént leírtakkal meglehetősen stabil magyarázatot adtunk a Szent László-herma kialakításának a hosszú történetére.

A győri Székesegyház Héderváry-kápolnájában a Szent László-herma elhelyezése nagyon érdekes. Díszes, gótikus faragású vitrinben áll, és igen magasan „uralkodik” a kápolnában, szemmagassága a kőpadlótól számítva 2 méternél is magasabban van. Csak az igazán magas emberek lehetnek vele egy szemmagasságban (mint ahogy ez a valóságban is lehetett). A szobor szemébe azonban még ők sem tudnak nézni, mivel tekintete előre, de kissé felfelé is irányul.

Szent László királyunk ereklyetartó mellszobra olyan megközelíthetetlenlenséget, uralkodói tekintélyt sugároz, ami szinte katarzisélményt váltott ki belőlem. Aki egyszer látta, többé nem szabadulhat gyönyört keltő, fenséges hatása alól. I. László király, „legszentebb királyunk” rendkívüli ember volt, emlékét pedig egy rendkívüli remekmű őrzi: ereklyetartó mellszobra méltó emlékéhez.

Az iskola tanárainak, diákjainak közreműködésével készült kötetek

Arva László-Simon Ferenc: 100 tétel magyar nyelv és irodalomból (emelt szint – szóbeli). Maxim Kiadó, Szeged, 2007.

Az érettségire készülő 11. és 12. évfolyamos diákok, valamint felkészítő tanáraik munkáját segítő kiadvány, amelyben száz emelt szintű magyar nyelv és irodalom szóbeli tétel található. Ezek az érettségien is előforduló feladatokkal megegyező mintatételek, amelyekkel a szóbeli vizsgát modellezhetjük, hiszen minden pontosan úgy szerepel, ahogy az érettségi napján. Gyakorláshoz, ellenőrzéshez egyaránt ajánljuk, mert a kötetben megtalálhatóak a feleletek lehetséges tartalmi elemei. A felkészülést az irodalomértelmezés módszertani bevezetője is segíti.

Zvara Edina-Simon Ferenc: A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium XVI. századi könyveinek katalógusa. Hódmezővásárhely, 1998.

A katalógus 76 tételben, a szerzők betűrendjében tartalmazza a gimnázium XVI. századi könyveinek címleírását. A tájékozódást mutatók segítik: a könyvek tulajdonosainak nevei, a címben szereplő egyéb nevek, a címszavak mutatója, nyomdászok és nyomdahelyek, pecsét- és nyelvi mutató.

Máté István: Toll és palást – Édes Gergely és családja: költők és lelkészek. Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár, 2004.

Máté István *Toll és palást* című könyve másoddiplomás szakdolgozatból született. A református lelkész Édes Gergely költői tehetségét fontos irodalmunknak a maga helyén kezelnie és értékelnie.

A műben az Édes családot felkutató, mai leszármazottig eljutó részletes családfa után az 1763 – 1847-ig Édes Gergely életrajza, irodalmi kapcsolatai után a család ugyancsak református lelkész és irodalmat művelő tagjai kerülnek sorra, majd a nem lelkészek között található írogató emberek.

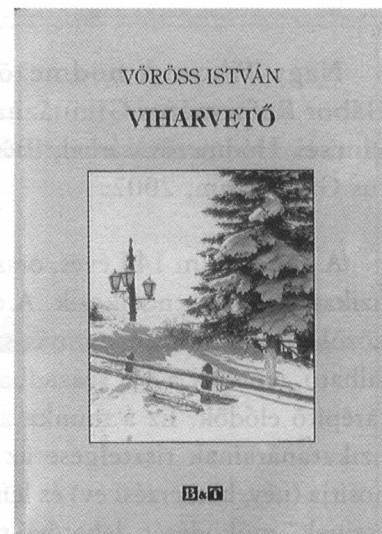
Függelékben már kiadott és még meg nem jelent levelek találhatók. Ezeket Édes Gergely írta Albert nevű fiának. Ugyanitt kiadatlan sárospataki halotti versei szerepelnek, valamint annak bizonyosságai, hogy a költő emlékezete ma is él.

A könyv a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár kiadásában 2004-ben jelent meg Dr. Márkus Mihály, a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke közreműködésével, akinek ajánló soraival az olvasó is találkozhat. A lektorok is más-más kerületet képviselnek Dr. Csohány János és Dr. Szathmáry Sándor professzorok és Kiss Endre József könyvtáros-lelképásztor személyében. A kötet kiváló megszerkesztése Csillag István munkája.

Vöröss István: Viharvető. Szerkesztette: Máté István, Szeged, Bába Kiadó, 2006.

Vöröss István rövid élete (1922-1947) alatt is rendkívüli tehetségről tett bizonyosságot. A Bethlen Gábor Református Gimnázium tanulójaként már két verseskötete jelent meg 1936-ban, majd 1937-ben a gimnáziumnak és tanulóársainak támogatásával. Az 1940-ben érettségizett költő később is jelentkezett verseskötettel, méghozzá az 1943-ban Pápán kiadottal. Ide került ugyanis volt osztályfőnöke és szerett magyartanára, Dr. Szathmáry Lajos. Az előzőek után azonban innen is aktívan pártfogolta egykori tanítványát. Összességében tehát a kötetek közül az első kettő, majd a negyedik, a posztumusz válogatás hódmezővásárhelyi kiadású.

A szerző *Viharvető* című drámája 1946-ban születhetett meg, s mindaddig elvesztettnek hitt mű volt mindaddig, amíg a

Vöröss István, *Viharvető*

Vörösst kutató Béres Dezső, majd Máté István nem találkozott a költő egykori iskolájának ma is féltve őrzött kéziratával.

Máté István a gimnázium könyvtárostánára foglalkozott a mű megjelentetésével, amely mintegy hatvan év múltán került napvilágra. A szerkesztőként megnevezett Máté István Vöröss már kiadott egyéb prózájából is válogat, valamint közli Vörössnek az örökösénél megtalált kézírásos *Bibliai Naplóját* is. *A két mű* hű bizonyossága annak, hogy életünket Krisztusra kell építeni.

Édes Gergely Válogatott versei. Szerkesztette Máté István. Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár, 2004.

A *Toll és palást* című könyvhöz tartozik eredetileg a külön megjelent Édes Gergely *Válogatott versei* című kiadvány. Önálló megjelenése is érték a maga nemében.

Csillag István előszava után „A költő Édes Gergely” címmel bevezető tanulmány olvasható a szerkesztő Máté István tollából.

A költő különböző versformáiból, változatos tematikájából és technikájából ad ízelítőt a maga 30 versével. Közöttük már különböző helyeken jelentek mellett kéziratból közöltek is találhatók, de ezekre kitér a bevezető rész.

Függelékben a korábban kiadott *Toll és palást* pontosításai és javításai is helyet kaphattak.

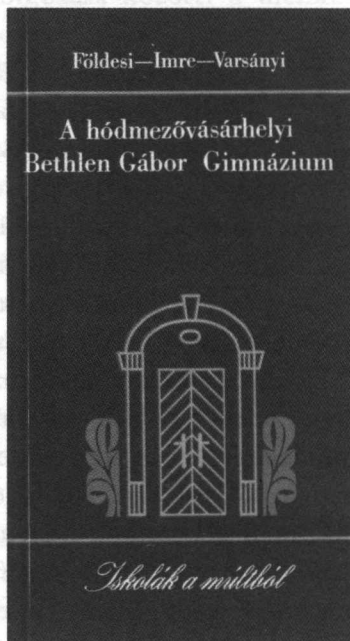
A válogatást a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár adta ki 2004-ben, s ezúttal is megköszönhető dr. Hermann István felelős vezető munkája.

Nagy Tibor: A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium fizikaszertárának kincsei, Hódmezővásárhely, Bethlen Gábor Református Gimnázium, 2007.

A gimnázium 144 éves, országosan is egyedülálló fizikaszertárral rendelkezik. A több mint 700 eszköz közül kb. 200 olyan patinás szemléltető eszköz található, amelyet a 19. században szereztek be a szer-tárápító elődök. Ez a munka a gimnázium jelenlegi fizikatanárainak tisztelgése az elődök előtt. Beazonosítja (név, beszerzési év) és leírja a szertár régi „kincseinek” működését, lehetővé téve az eszközöknek a mai fizikaórákon való bemutatását.

Földesi Ferenc-Imre Mihály-Varsányi Péter István: A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990

A három szerző, akik a gimnázium tanárai voltak (Földesi Ferenc igazgatója is 1974 és 1994 között), a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium történetét dolgozza fel a gimnázium alapításától 1723-tól 1988-ig. Az iskola történetének feldolgozása igazodik a magyar nép történelmi korszakaihoz. Egy-egy történelmi korszakot a szerzők – maguk között megosztva – önállóan dolgoztak fel. A történeti feldolgozásokból képet kapunk a gimnázium történetében kiemelkedő eseményekről, a gimnázium épületeiről, azok alakulásáról és fejlődéséről, a fenntartókról, a tantestületéről, az oktató-nevelő munkákról, a gimnázium kapcsolatairól, kronológiai áttekintésről. A szerzők a történeti ismertetőt statisztikai adatokkal is alátámasszák. A könyv az *Iskolák a múltból* sorozat egyik köteteként jelent meg.

Földesi Ferenc-Imre Mihály-Varsányi Péter István, *A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium*

Kovács Kálmán Árpád: Egyházi élet a két világháború közötti Hódmezővásárhelyen

A szerző a város keresztény felekezeteinek egyházi életét a korabeli értelmezésnek megfelelően igyekezett vizsgálni, a reformátusok és a római katolikusok egyházi életének hasonló és eltérő vonásait elemezve. A két világháború közötti Vásárhely meghatározó felekezetei a folytatódó elvallástalanodás ellensúlyozására hatalmas erőfeszítésekkel olyan hitéleti megújuláson és föllendülésen mentek keresztül, amely a város történetében szinte példa nélküli. Mindkét felekezet a kor legmodernebb eszközeit használta föl a hívek aktivizálására (népmisziók, lelkipyakorlatok, csendes hetek, konferenciák, ifjúsági munka, egyesületek, stb.). Az elvallástalanodás

tendenciája a református egyházat a római katolikusnál erőteljesebben sújtotta. Ennek okát a szerző alapvetően abban látta, hogy részben a lelkigondozás hiányosságai, részben az egyházi vezetés hibái miatt a gazdasági romlás és szegényebb rétegekhez tartozó hívek lelki kötődése egyházukhoz erőteljesen meggyengült.

Lakatos-Tóth István: A nevezetes közepek tanításának lehetőségei, Hódmezővásárhely, 2000.

A szerző a tanulmányt Bonifert Domonkosnak a Rátz László Vándorgyűlésen elhangzott előadása után készítette. Röviden ismerteti, hogy a középiskola évfolyamain a nevezetes közepekből a matematika tanterv szerint mit és hogyan tanítjuk. Majd a tanulmány két pozitív szám közepeinek szemléltetését vizsgálja egy trapéz nevezetes vonalaival, majd Pitagorász tételének segítségével.

Hamvas Endre (1978) 2001 óta tanít a Bethlen Gábor Református Gimnáziumban, jelenleg a SZTE Irodalomtudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje. Kutatási területe: szellemi áramlatok a II.-III. században, főként a hermetikus irodalom.

2006 - Babits Mihály műfordítói ösztöndíj; 2006 - Ókortudományi Társaság Révay József-díja

Elérhetőség: ehamvas@gmail.com

Publikáció:

1. *Galénosz: A legjobb orvos egyben filozófus is* (fordítás), Fosszília, I. évfolyam 2000/3-4. szám, 119-

122. o. (Szegeden megjelenő irodalmi, művészeti és bölcséleti folyóirat.)

2. *Hermész Triszmegisztosz és a halhatatlanság Erősz,* Studia Iuvenalia in honorem Emerici Tegye septuagenarii, (Acta Universitatis Szegediensis, Acta Antiqua et Archaeologica, Supplementum IX.) Szeged 2003, 11-17. o

3. *Az ember kettős természete az „Asclepius”-ban,* Passim, 2003, V. 1. 48-56. o.

A Corpus Hermeticum és a latin nyelvű Asclepius fő kérdése az ember, Isten és a kozmosz egymáshoz való viszonyának problémája. Ebben a tanulmányban ezt problémakört vizsgálom, különös tekintettel az Asclepius című dialógus antropológiai szövegrészleteire.

4. *Corpus Hermeticum* II., III., V. dialógus (fordítás, jegyzetekkel) In: Kozmikus teológia, Kairosz, 2005, 497-509. o.

5. *Mi a gnoszticizmus?* Antik Tanulmányok XLIX (2005) 285-293. o.

Recenzió Giacomo Filoramo: A gnoszticizmus története (Bp., Paulus-Kairosz, 2000) című könyvéről.

6. *Timaios és a kozmológiai princípiumok. Megjegyzések Plótinosz II. 9-bez.* Antik Tanulmányok L. (2006) 293-304.o.

Plótinosz az „Azok ellen, akik a világ teremtőjét rossznak, s a világot rútnek mondják” című művében a gnosztikusok egyik fő forrásának Platón Timaiosát tekinti. A tanulmányban abból a feltételezésből kiindulva, hogy a platóni szöveg néhány filozófiai terminusa számunkra is a gnosztikus mítoszok értelmezésének kulcsa lehet, vázolom a késő ókori kozmológiai leírások néhány fő kérdését.

E számunk szerzői:

A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium tanárai, egykori és mai diákjai, Dr. Lázár János polgármester.

E számunk képei:

E számunk képeit a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium munkatársai készítették. Köszönjük!

Következő számunk tartalmából:

Fegyelem és megbocsátás

Humor az iskolában

Előfizetés 2008-ra:

Lapunk 2008-re előfizethető a mellékelt postai csekken vagy átutalással (OTP 11701004-20192129). A közlemény rovatba írják bele az előfizető nevét és az MRN 2008 rövidítést. Kérjük, ügyeljenek arra, hogy olvasónkat azonosítani tudjuk!

Az előfizetésről számlát küldünk. Akik csak a számla beérkezése után utalnak át, kérjük, hogy a lapban található megrendelőlapot a számlakérő és a megrendelő adataival faxon vagy postán küldjék vissza az RPI címére.

Lapunk alacsony árfekvését és az infláció alatti áremelkedést a szerzők önzetlensége és mértéktartása, illetve a Református Pedagógiai Intézet zsinati költségvetése teszi lehetővé.

Kérünk és buzdítunk mindenkit, hogy a lap megjelenését előfizetésével továbbra is támogassa!

Lapunk előfizetési díjai 2008-ra:

Egy példány ára: 294 Ft (280 Ft + 5% ÁFA)
Éves előfizetési ár: 1764 Ft / év (1680 Ft + 5% ÁFA)
Kedvezményes éves előfizetési ár*: 1638 Ft / év (1560 Ft + 5% ÁFA)
ORTE-tagoknak: ingyenes

* Református egyházközségeknek, református közoktatási intézményeknek, és ezek munkatársainak, lelkészeinek, református közoktatási szakértőknek, valamint a legalább két éve előfizetőknek.

Magyar Református Nevelés

Megjelenik évente 6 szám.

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Lapzárta: 2008. január 31.

Felelős kiadó: Márkus Gábor

Főszerkesztő: Márkus Gábor

Szerkesztő: Pompor Zoltán

Postacím: 1440 Budapest 70., Pf. 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: mrn2000@freemail.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

Tel.: 06-87-571013

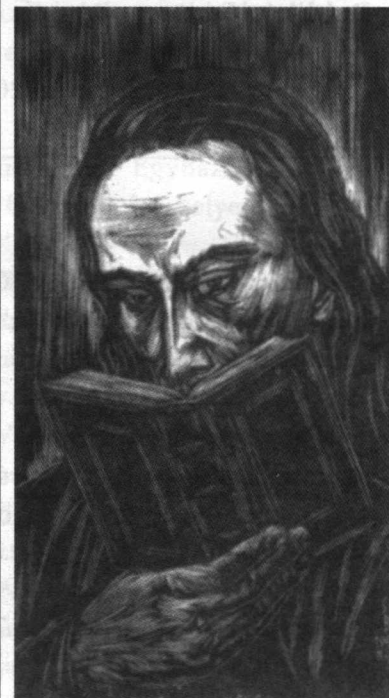
Internet: www.sm-art.hu

Megrendelni a 2007. év számait a kiadó címén lehet.

Korábbi példányok korlátozott számban kaphatóak 168 Ft / db áron.

A kiadó RPI működését támogatja az Oktatási Minisztérium és a Magyarországi Református Egyház Zsinata.

(A szerzők és a szerkesztőség álláspontja egyes kérdésekben eltérhet.) Észrevételeiket, cikkeiket szeretettel várjuk!

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2007. évi számait _____ példányban.

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

A számlakérő megnevezése (ha eltér): _____

A számlakérő címe: _____

cégszerű aláírás

